

TRUDNA DROGA DO NIEPODLEGŁEJ. SUWALSZCZYŻNA LAT 1918 – 1919 W ARCHIWALIACH ze zbiorów Archiwum Państwowego w Suwałkach opr. Tadeusz Radziwonowicz

Wielka Wojna. Suwałki po bitwie zimowej na Mazurach w lutym 1915 r.

Fot. Alfred Kühlewindt, zbiory Biblioteki Narodowej

„O jedenastej [15 lutego 1915 r.] ulice [w Suwałkach] znów ucichły. Niedługo potem zobaczyłam [Laura de Gozdawa Turczynowicz, autorka książki *When the Prussians came to Poland*, New York 1916] pierwszego *pikel-haube* [sic!] wyłaniającego się zza rogu, z odbezpieczonym karabinem – wypatrywał snajperów! Zaraz pojawili się jego towarzysze. Potem oficer, który minąwszy narożnik, zatrzymał się wprost przed naszymi oknami.” (Cyt. za: P. Englund, *Piękno i smutek wojny*, Kraków 2011, s. 90).

Początki okupacji niemieckiej, Suwałki zima 1915 r. (przed niemiecką komendanturą w budynku Sądu Okręgowego, obecnym budynku Archiwum w Suwałkach)

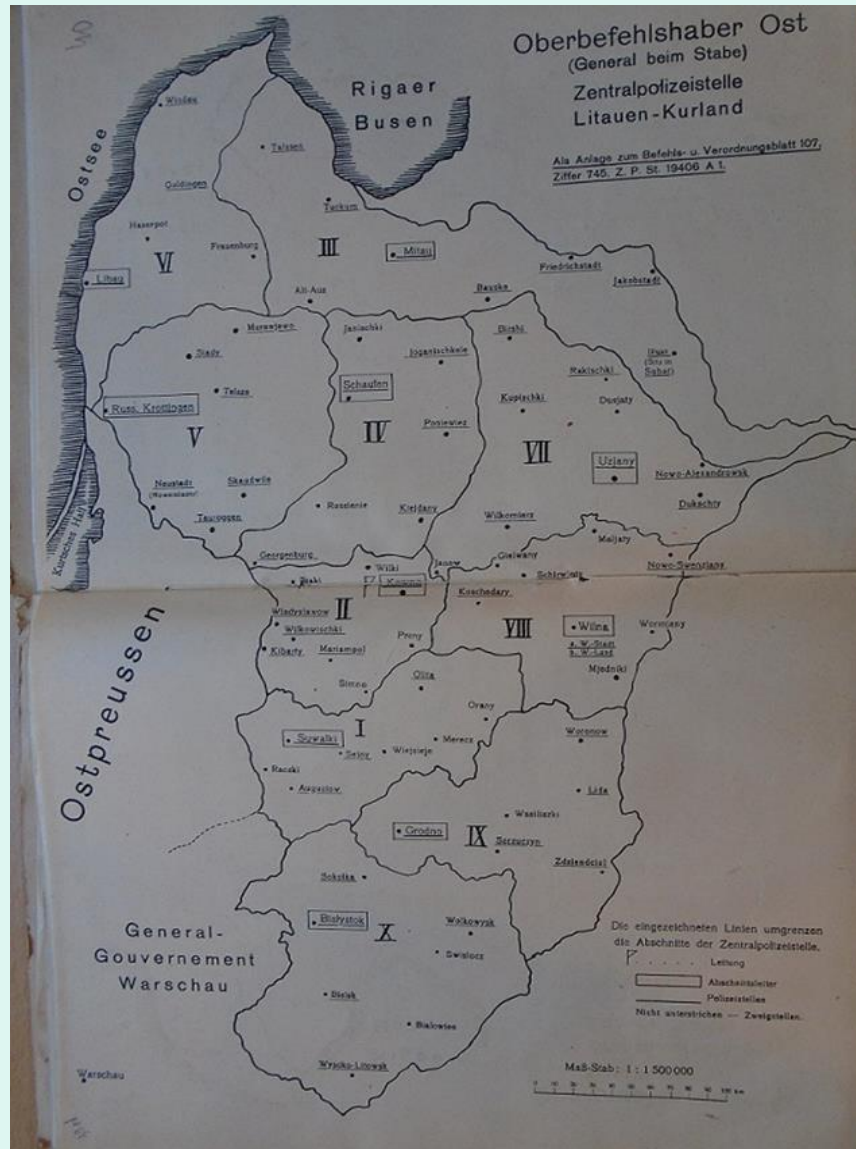
Fot. Alfred Kühlewindt, ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Fot. Alfred Kühlewindt, zbiory Biblioteki Narodowej

Kwiecień 1915 r.: „Całe miasto się zmieniło. System oczyszczania miasta całkowicie się załamał. Wszędzie pełno śmieci i brudu. Na ulicach stoją meble i inne porzucone rzeczy. Front jest już tak blisko, że cały czas słychać huk dział. Po ulicach jeżdżą niemieckie wozy z zaopatrzeniem oraz automobile. Czasami maszeruje piechota niemiecka. Żołnierze prawie zawsze śpiewają. Nauczyła się nienawidzić te odgłosy. Laura [de Turczynowicz] nie może nie czuć odrazy do Niemców. Są jej wrogami, okupantami jej miasta, to przez nich jej życie utonęło w mroku i niepokoju” (P. Englund, *Piękno i smutek ...*, s. 113)

Mapa Obszaru administracyjnego Naczelnego Dowódcy połączonych Niemieckich Sił Zbrojnych na Wschodzie (w skrócie Ober Ost), do którego należała od 1915 do 1919 r. Suwalszczyzna, zbiory Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie

Odezwa do Rady Regencyjnej z początku 1918 r. podpisana przez osoby związane z Suwalszczyzną, w tym urodzone w Suwałkach, a funkcjonujące w czasie wojny w Warszawie, m.in.: Stanisława Staniszewskiego, Walerego Romana, Romualda Minkiewicza, Mariana Borzęckiego, Emila Świdę, Kazimierza Białaszewicza, Bronisława Sobolewskiego; zbiory Archiwum Akt Nowych w Warszawie

DO NAJDOSTOJNIEJSZĄ RADY REGENCYJNEJ
 ROKU 1918
 R. 1918
 dn. 14 lutego 1918
 87

W wiekopomnej chwili objęcia Naczelnej Władzy Zwierzchniej w Polsce przez Was, Najdostojniejsi Panowie, my mieszkańcy tej części Polski, która obejmuje byłą gub. Suwalską, składamy należny hołd w imieniu wszystkich warstw i klas polskiej ludności ziemi Suwalskiej.

Ufamy, że Ty, Najdostojniejsza Rado, dziś, gdy rozpoczyna się budowa polskiego życia państwowego, ani chwili nie spocznieś w usiłowaniach i walce, aby te ziemie nasze - które od wieków stanowiły organiczną część Polski, żyły jednym umysłowym, ekonomicznym, społecznym i kulturalnym życiem - nie były skazane na usunięcie od współpracy i współuczestnictwa w dziele budowy gmachu polskiej niezależności państwowej i leczenia tych ciężkich ran, jakimi zostały doświadczone przez wojnę.

Ziemia Suwalska, w południowych swych powiatach zamieszkała przez zwartą ludność polską /Suwalski, Augustowski i część Sejneńskiego/, w pozostałych zaś posiadająca warstwy oświecone i kulturalne wyłącznie polskie, oderwana od swego pnia macierzystego i pozbawiona możności i prawa posiadania wspólnych, odpowiadających koniecznym jej potrzebom urządzeń ekonomicznych i kulturalnych, wpada w stan coraz większego upadku z podkopaniem moralnych i materialnych sił ludności.

Nie przesądzamy obecnie przyszłych losów tej części b.gub.Suwalskiej, którą zamieszkuje ludność litewska, nie przesądzamy przyszłego ukształtowania się współżycia tych dwu narodów, ani prawno-politycznego ich wzajemnego stosunku, w imieniu jednak polskiej ludności całej ziemi Suwalskiej protestujemy przeciwko oderwaniu tej dzielnicy Polski wbrew woli i potrzebom jej mieszkańców i żądamy w

Archiwum Akt Nowych

88

imieniu tej ludności zniesienia sztucznie stworzonej wewnętrznej granicy pomiędzy ziemią Suwalską a pozostałą Polską.

Stwierdzamy, że to nasze zdanie odpowiada najgorętszym pragnieniom całej ludności polskiej na ziemi Suwalskiej zamieszkałej.

Przemysław Stanisławski, Walerego Romana, Kar. Krippel, Romuald Minkiewicz, Bronisław Sobolewski, Emilia Świda, Kazimierz Białaszewicz, Stanisław Staniszewski, Mariana Borzęckiego, Julia Szwedowa, Romuald Minkiewicz, Bronisław Sobolewski, Emilia Świda, Kazimierz Białaszewicz, Stanisław Staniszewski, Mariana Borzęckiego.

Archiwum Akt Nowych

Korespondencja niemiecka w sprawie przesłania do Suwałk pisma z dn. 1 grudnia 1918 r. obrońcy sądowego Abrama Gudziańskiego z Suwałk, które zostało przezeń wysłane do Centralnej Rady Żołnierskiej Frontu Wschodniego w Kownie i za pośrednictwem Rady Żołnierskiej Okręgu Litwa w Wilnie trafiło do Rady Żołnierskiej w Suwałkach, Wniosek Zarządu TROOS z dn. 11 grudnia 1918 r. o wydanie przepustki skierowany do Rady Żołnierskiej w Suwałkach

Zentralrat der Ostfront.
 J.Nr.: 8/367
 Kowno, den 4.12.1918. 102

An den
 Soldatenrat Litauen,
 Wilna

zur gefl. Erledigung.
 Der Zentralrat der Ostfront.

Wilna, 6.12.18.

dem Militär-Kreisverwaltung
 Suwalki

zuständigkeithalber übersandt.
 Soldatenrat
 Schützler

Major und stellv. Bez. Kommandant

11.12.18

13 k.

den 9.12.1918.

hier

Major und stellv. Bez. Kommandant

13 k.

-15-

№ 435.

An 11 grudnia 1918 r.

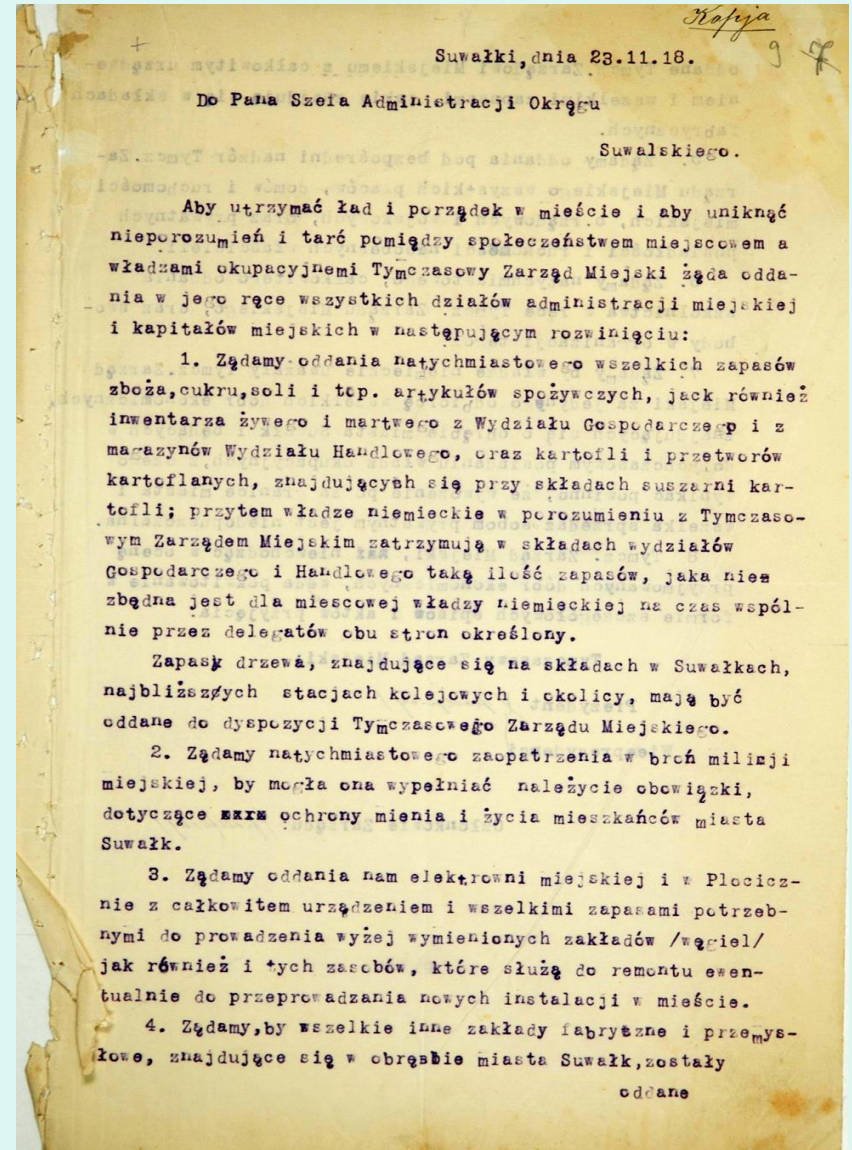
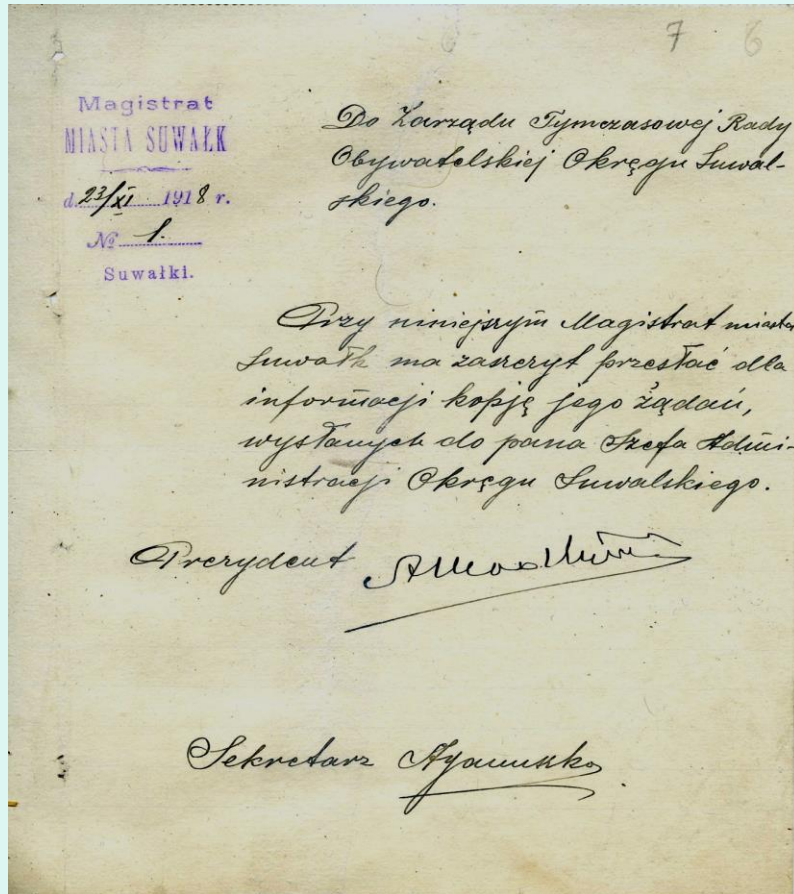
W języku niemieckim.

Do Rady Żołnierskiej w Suwałkach.
 (An den Soldatenrat in Suwalki)

O wydaniu przepustki do Bratysławy
 L. Jaworski

13 k.

Pismo nr 1 z dn. 23 listopada 1918 r. Magistratu Miasta Suwałk do Zarządu TROOS, podpisane przez Prezydenta Adama Modlińskiego, informujące o przesłaniu żądań władz miasta do szefa niemieckiej administracji Okręgu Suwalskiego, Fragment kopii pisma również z dn. 23 listopada, zawierającego te żądania

Pismo Nr 2 z dn. 23 listopada 1918 r. podpisane przez członków Zarządu Tymczasowej Rady Miejskiej Suwałk do Zarządu TROOS o złożeniu mandatów m.in. w związku z problemami w przejmowaniu gospodarki i administracji z rąk niemieckich, Pismo Magistratu Suwałk z dn. 7 lutego 1919 r. informujące TROOS o powołaniu przez Tymczasową Radę Miejską Adama Modlińskiego na stanowisko prezydenta, a Wiktora Wendrowskiego i Eliasza Rozentala na stanowiska wiceprezydentów, podpisane przez Prezesa Rady Miejskiej dr. Teofila Noniewicza oraz przez Wawrzyńca Gałaję

119
 23. Listopada 1918 r.
 Suwałki dnia 23/11-1918 r.
 Do Zarządu Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwałskiego.

My, niżej podpisani, członkowie Zarządu Tymczasowej Rady Miejskiej uchwaliliśmy na posiedzeniu w dniu 22-im listopada r.b. przestać Tymczasowej Radzie Obywatelskiej Okręgu Suwałskiego następującą deklarację:

Wobec ciągle zmieniających się poglądów władz niemieckich na sposób przekazywania tymczasowemu niemieckowemu Zarządowi poszczególnych działów gospodarczych i administracyjnych i w związku z tego powodu chaosu, Tymczasowa Rada Miejska nie może brać na swe barki odpowiedzialności wobec społeczeństwa za należyte aprowizację miasta i za bezpieczeństwo publiczne i składa swe mandaty do dyspozycji Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwałskiego.

To powzięcie takiej decyzji skłania nas i tu oświadczamy, że skład osobisty zebrania, które powołało nas do pracy, nie odpowiadałowi towarzystwu składowi Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwałskiego.

Modliński
 Wiceprez. (podp.)
 Wiceprez.
 H. Kucharski
 E. Rozental
 Wiceprez.
 Leon Danilewicz
 (zapisano po 8-stu 20/11)

Magistrat
 MIASTA SUWAŁK 1109.
 7/II 1919 r.
 № 6/R.
 Suwałki.

8 Lutego 1919 r. 77

Do Zarządu Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwałskiego.

W myśl uchwały Tymczasowej Rady Miejskiej z dnia 25 stycznia r.b. niniejszym komunikujemy, że na stanowisko Prezydenta powołano p. Adama Modlińskiego, a na Wiceprezydentów p.p. Wiktora Wendrowskiego i Eliasza Rozentala. -

Prezes Rady Miejskiej: Noniewicz

Lu Sekretarza W. Gałaję

Ogłoszenie Tymczasowego Zarządu Miejskiego Suwałk z dn. 15 grudnia 1918 r.
o obowiązku meldowania się w Zarządzie Milicji Miejskiej,
obwieszczenie tegoż zarządu z dn. 29 grudnia 1918 r. w sprawie zakazu wywozu z Suwałk produktów żywnościowych
z powodu trudnej sytuacji aprowizacyjnej, spowodowanej m.in. wywożeniem żywności przez wojsko niemieckie

OGŁOSZENIE.

168

Wszystkie osoby, przybywające do Suwałk, od dnia dzisiejszego obowiązane są, w przeciągu 24 godzin od chwili przyjazdu, meldować się w Zarządzie Milicji Miejskiej.

Powyższe postanowienie dotyczy i mieszkańców miasta, dotychczas niezameldowanych.

Winni niewypełnienia niniejszego podlegać będą przewidzianym karom.

Suwałki, dnia 15 grudnia 1918 r.

Tymczasowy Zarząd Miejski.

Drukarnia Skiebelskiego w Suwałkach, ul. Uspieńska № 38.

OBWIESZCZENIE.

174

Z dniem dzisiejszym zabrania się wywozu z miasta wszelkich materiałów, jak również i artykułów spożywczych. Znalezione przedmioty, wywożone bez specjalnego na to upoważnienia (przepustki) będą konfiskowane, a winni karani. Osoby, wyjeżdżające z Suwałk i pragnące zabrać z sobą, potrzebne na drogę zapasy spożywcze, lub inne jakiegokolwiek materiały, obowiązane są zwracać się do Magistratu, pokój № 6 o przepustkę na wywóz takowych.

Suwałki, dnia 29. grudnia 1918 r.

Tymczasowy Zarząd Miasta.

Pisma wójtów gmin Koniecbór i Andrzejewo do Zarządu TROOS z dn. 4 i 6 grudnia 1918 r.
o przyznanie środków finansowych na funkcjonowanie kancelarii gminnych

Wójt 5228. - 3 - 6 grudnia 1918 r.
Koniecborskiej Gminy
Powiatu Suwalskiego
4 grudnia 1918 r.
A. 3.

Do Zarządu Tymczasowej Rady Obywatelskiej
Okręgu Suwalskiego.

Proszę Zarząd o wydanie mi użyciu
do w kwocie rub. 100, na odrestaurowanie domu w którym ma się pomieścić kancelarya zarządku gminy i pisarza.
Dom, no więcej wspomnianą parą
rub, zajetym w m. Raczkach,
który nalezy do byłego ziemniar-
ka rosyjskiego Karcowa i obec-
nie parafij. -

Wójt Gminy Otdary

*Wypłaćte byłemu
Karcowowi na reperacji
kapolu i inne rzeczy
Rb. 1100) Słd.
C. Kuczkau
W asygnacji
56.*

Wójt 5225. - 5 - 6 grudnia 1918 r.
Andrzejewskiej Gminy
Powiatu Suwalskiego
6 grudnia 1918 r.
A. 2.

Do Zarządu Tymczasowej Rady Obywatelskiej
Okręgu Suwalskiego.

Proszę Zarząd Tym-
czasowej rady obywatel-
skiej o wydanie awansu
na kupno nafty dla et-
nielienia kancelaryi zar-
ządu gminy.

Wójt Gminy Zubowic
Pisarz J. Rysigier

*Wypłaćte byłemu
Karcowowi na reperacji
kapolu i inne rzeczy
Rb. 1100) Słd.
C. Kuczkau
W asygnacji
57.*

Odpis apelu mieszkańców Wisztyńca i okolic z powiatu Wyłkowyszki (obecnie Litwa) do rządu polskiego o przyłączenie do Polski, odpis prośby Polaków, mieszkańców Lubowa (obecnie Litwa) powiatu kalwaryjskiego z dn. 22 listopada 1918 r. do Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego o przyłączenie ich miejscowości „tylko do Królestwa Polskiego, a w obecnej chwili chociaż do powiatu suwalskiego”

-13-

Odpis. ~~28~~

Do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w
Warszawie.

Między niżej podpisani Polacy mieszkańcy miasta
Wisztyńca i okolicy Guberni Suwalskiej powiatu
Wyłkowyskiego; stanowiąc większą ludność, ni-
niejszą wyrażamy niestanną chęć należenie do
zjednoczonej Ojczyzny Rzeczypospolitej Polski i prosi-
my o usilnie Rząd Polski powyższe żądanie nasze
przyjąć za podstawę przy ustaleniu granic i przyłą-
czyć miasto Wisztyńca i okolice do Rzeczypospolitej
Polskiej.

Należy następuje tylko osmdziesiąt dwa podpisy.

Zgodnie z oryginałem:

Solikowski

-18-

Odpis 102

1918.
4 Grudnia 1918 r.

Do Tymczasowej Rady Obywa-
tełkiej Okręgu Suwalskiego

Mieszkańców samych Pola-
ków miasteczka Lubowa powia-
tu Kalwaryjskiego, guberni
Suwalskiej.

Prośba

Ponieważ miasteczko Lubowo
składa się z samych Polaków,
którzy mają życzenie należąc do
Królestwa Polskiego, prowadzące
się, tym że ludność litewska
granicza się z nami narzuca
się z swoim językiem i prawem
wyrobionym w obecnej chwili
jak w szkołach początkowych tak
i w urzędach i w kościele,
więc w razie ustalenia granic
Królestwa Polskiego i Litwy
uprzejmie prosimy o przyłączenie
nas tylko do Królestwa Polskiego,
a w obecnej chwili chociaż do
powiatu Suwalskiego.

Lubowo 22 Listopada 1918 r.
Następuje średniośmiąt jeden
podpisów.

Zgodnie z oryginałem:

Solikowski

Uchwała mieszkańców niektórych miejscowości gminy Lubowo powiatu kalwaryjskiego z dn. 12 stycznia 1919 r. o powołaniu władz gminy wraz z wnioskiem o włączenie tych miejscowości do Okręgu Suwalskiego
Pismo wójta gminy Lubowo z września 1919 r. do Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Suwalski informujące go o zebraniu mieszkańców gminy Lubowo, należącej do Polski od września 1919 do lipca 1920 r.

1125. 10 Lutego 1919r. Uchwała
 Sek. Adm. N 200.

mieszkańcom wsi Lubowo, Klinowo, Nowosady, Judziszki, Santoka, Rykacieje, Kamionka, Wołkowizna, właściciele dóbr Trempiny, Pograuze i Rykacieje, Lubowskiej gminy, powiatu kalwaryjskiego z dnia 12 stycznia 1919 roku.

Myśmy niżej podpisani mieszkańcy wsi Lubowo, Klinowo, Nowosady, Judziszki, Santoka, Rykacieje, Kamionka, Wołkowizna, właściciele dóbr Trempiny, Pograuze i Rykacieje na ogólnym zebraniu jednogłośnie postanowili wybrać Urząd gminy dla Lubowskiej gminy, a mianowicie:

1. Wójta Aleksandra Filipowicza mieszkańca wsi Klinowo.
2. Kandydata Terego Homocza - wsi Rykacieje
3. pełnomocników Antoniego Radejczaka wsi Santoka i Jana Radejczaka wsi Lubowo.
4. pisaną Felksa Laukajtisa wsi Lubowo.

Proci tego prosimy Zarząd Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego o przyłączenie nas, mieszkańców wsi Lubowo, Klinowo, Nowosady, Judziszki, Santoka, Rykacieje, Kamionka, Wołkowizna, właściciele dóbr Trempiny, Pograuze i Rykacieje, Lubowskiej gminy do Okręgu Suwalskiego.

Wójt Aleksander Filipowicz
 Sołtys wsi Lubowo J. Dzwonijko
 Mieszkańcy: J. Polakowski, J. Bielecki
 J. Łuczajski, J. Dzwonijko
 M. Dzwonijko
 J. Filipowicz, W. Dzwonijko
 W. Dzwonijko

„Prócz tego prosimy Zarząd Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego o przyłączenie nas, mieszkańców wsi Lubowo, Klinowo, Nowosady, Judziszki, Santoka, Wołkowizna, właściciele dóbr Trempiny, Pograuze i Rykacieje lubowskiej gminy do Okręgu Suwalskiego.”

Wójt gminy Lubowo w. Suwalskiego.
 września 1919r.
 N 89.

Pana Komisarza Rządu Polskiego, na powiat Suwalski.

URZĄD POWIATOWY w Suwałkach
 Wydział G. 13/12.1919
 M. 13/12
 Oddział krajowy - 7
 (zobacz listy)

W niedzielę, dnia 14 września, r. b., w miasteczku Lubowo, w domu gminnym odbędzie się zebranie mieszkańców gminy Lubowo.

Celem zebrania będzie omówienie spraw gminnych, wynikających ze zmian zaszytych z powodu skończonej okupacji wojsk litewskich i wkroczenia wojsk polskich. Na zebraniu odbędą się wybory Rady Gminnej, posylnego, oraz naznaczenie wynagrodzenia Urzędowi Gminnemu.

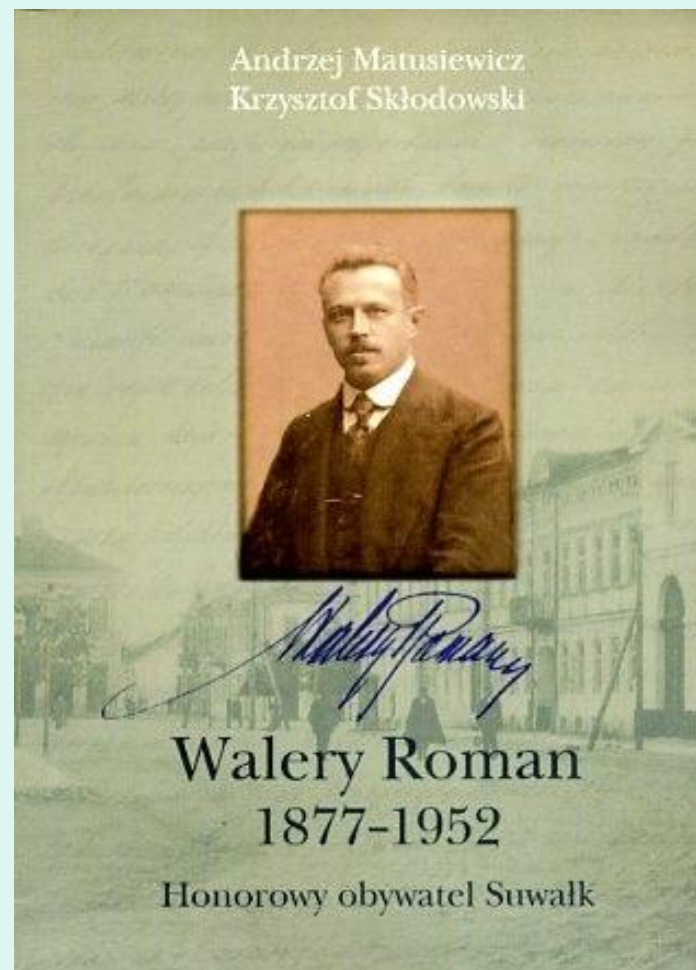
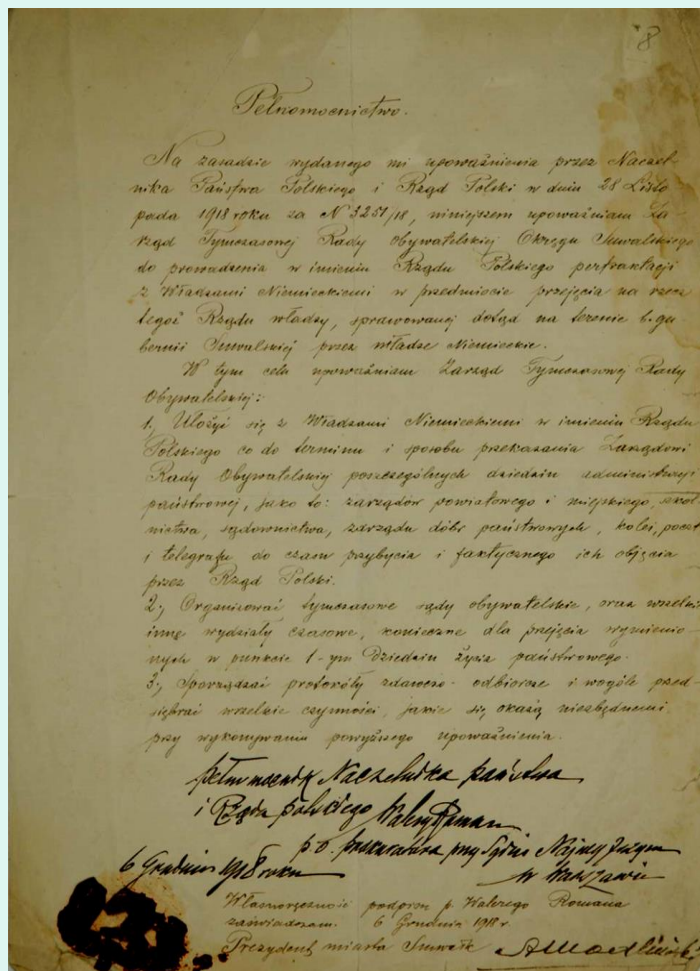
Proszę, aby Pan Komisarz Rządu Polskiego delegował na wymienione zebranie urzędnika Rządu Polskiego.

A. Filipowicz.

URZĄD GMINY LUBOWO

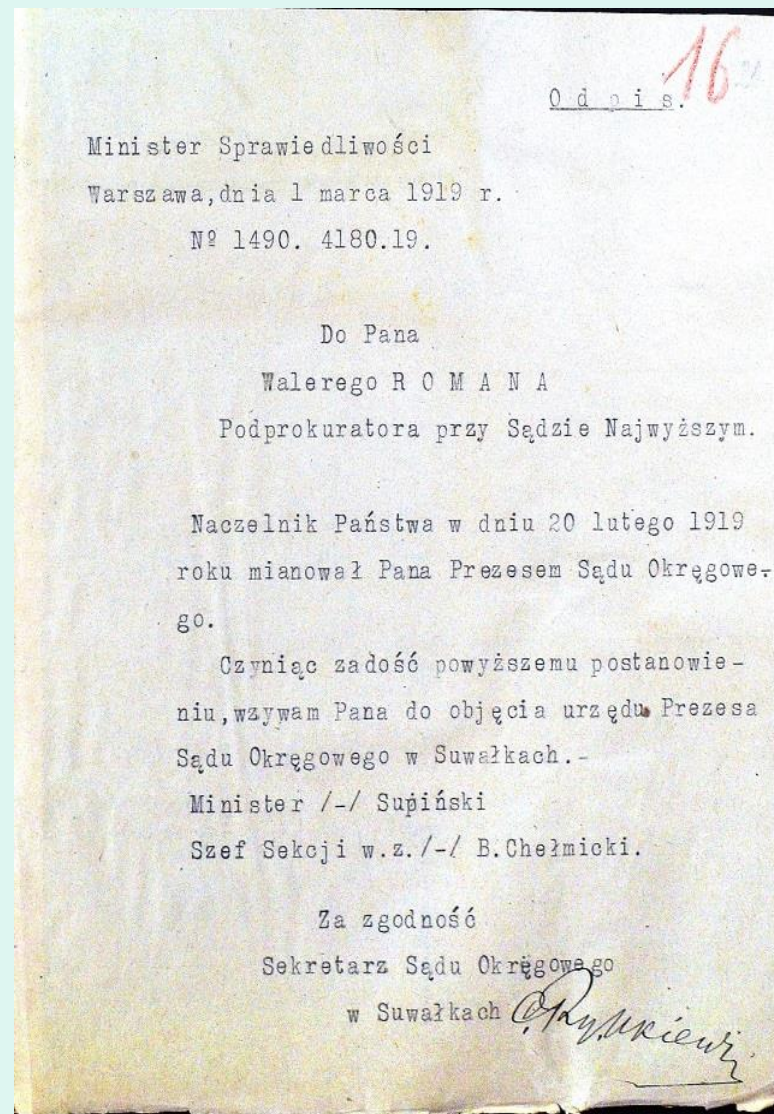
„Celem zebrania będzie omówienie spraw gminnych, wynikających ze zmian zaszytych z powodu skończonej okupacji wojsk litewskich i wkroczenia wojsk polskich. Na zebraniu odbędą się wybory rady gminnej, Kamionka, posylnego oraz naznaczenie wynagrodzenia Urzędowi Gminnemu.”

Pełnomocnictwo z dn. 6 grudnia 1918 r. udzielone przez Walerego Romana Zarządowi Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego, utworzonej w drugiej dekadzie listopada 1918 r. w Suwałkach, będącej najwyższym organem polskiej administracji cywilnej

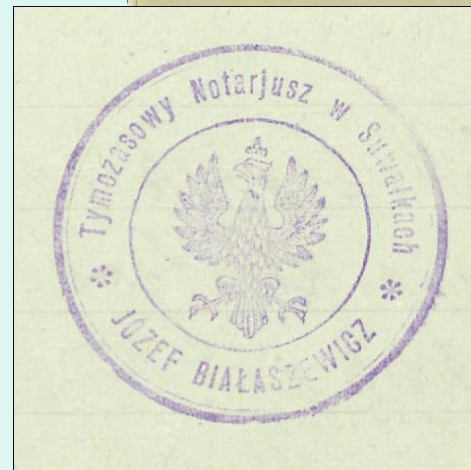
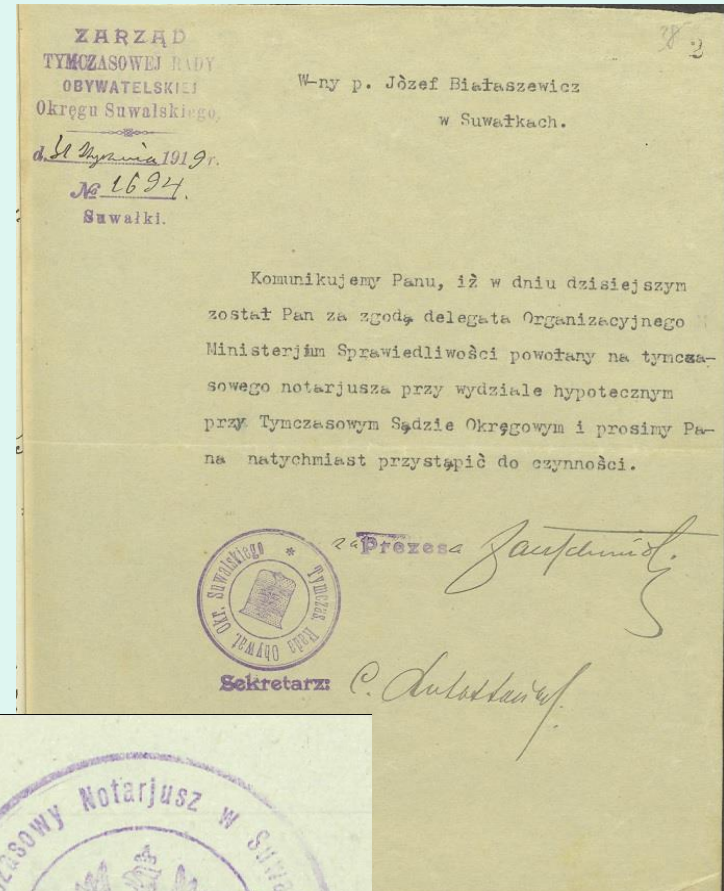
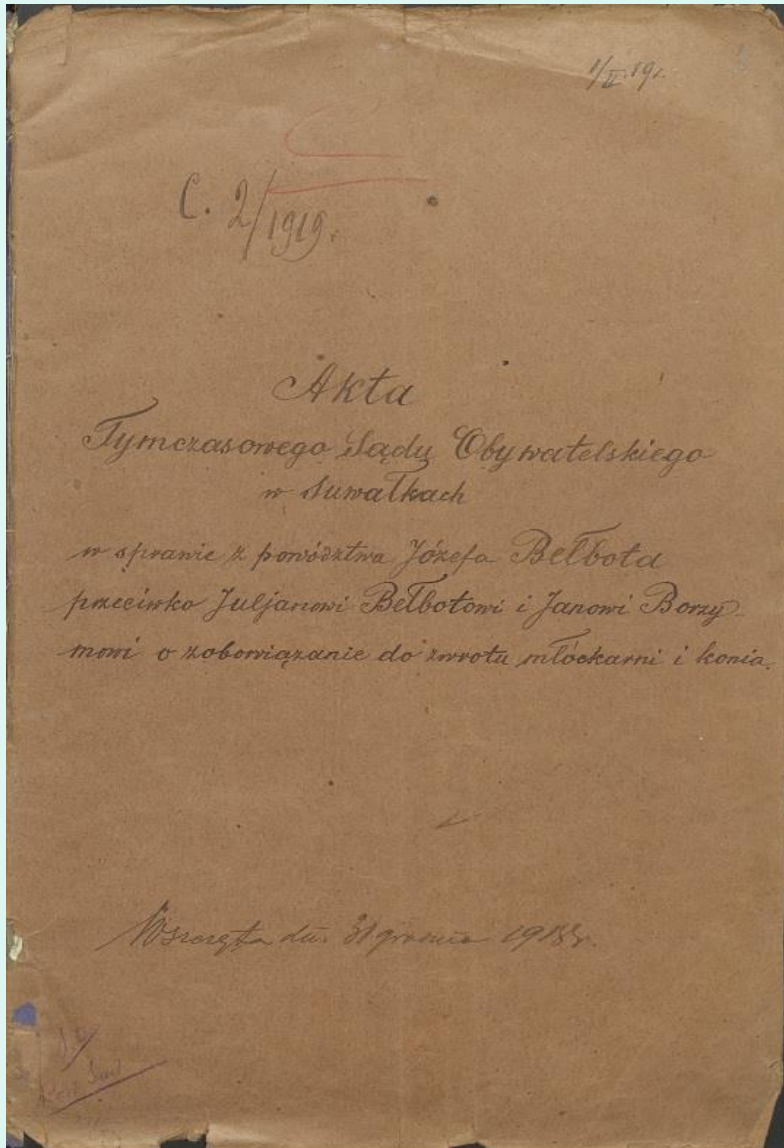

„Na zasadzie wydanego mi upoważnienia przez Naczelnika Państwa Polskiego i Rząd Polski w dniu 28 listopada 1918 roku za N 3251/18, niniejszym upoważniam Zarząd Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego do prowadzenia w imieniu Rządu Polskiego pertraktacji z władzami niemieckimi w przedmiocie przejęcia na rzecz tegoż Rządu władzy, sprawowanej dotąd na terenie b[ylej] gubernii suwalskiej przez władze niemieckie.”

Fragment legitymacji służbowej Walerego Romana z 1917 r. jako podprokuratora przy Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, odpis pisma Ministra Sprawiedliwości z 1 marca 1919 r. wzywającego W. Romana do objęcia urzędu Prezesa Sądu Okręgowego w Suwałkach

Okladka akt sprawy Tymczasowego Sądu Obywatelskiego w Suwałkach wszczętej 31 grudnia 1918 r., pismo Zarządu TROOS z dn. 31 stycznia 1919 r. do Józefa Białaszewicza, informujące go o powołaniu na tymczasowego notariusza przy Tymczasowym Sądzie Okręgowym w Suwałkach, oraz pieczęć tego notariusza

**Protokół z dn. 3 stycznia 1919 r. złożenia przysięgi przez notariusza w Grajewie Władysława Smoleńskiego,
akt z 24 kwietnia 1919 r. mianowania go notariuszem w Augustowie**

11 2.

PROTOKUL.

Działo się dnia 3 stycznia 1919 r.
w Sądzie Okręgowym w Łomży.

W myśl art. 8 „Tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych” (Dz. Pr. 1918, № 6, poz. 16) i Dekretu Rady Regencyjnej z dnia 20 lutego 1918 r. (Dz. Pr. 1918, № 4, poz. 6)

Przez Sędzię Okręgowego
wezwał p. Władysława Smoleńskiego,
mianowanego dnia 20 grudnia 1918 r. na stanowisko
notariusza w Grajewie,
do złożenia przysięgi.

Wezwany oświadczył, że jest wyznania w. katolickiego
poczem, zgodnie z art. 5 wyżej powołanego Dekretu, złożył przysięgę według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Świętej, Jedytnemu, Ojczyźnie i Narodowi Polskiemu na powierzonym mi urzędzie przyczyniać się do ugruntowania wolności, niepodległości i potęgi mojej Ojczyzny, pożytek Państwa Polskiego oraz dobro publiczne mając zawsze przed oczyma Przedzie Regeneracji, do czasu powołania Króla lub Regenta na czelną władzę Państwa Polskiego ^{Republiki Polskiej} piastujący wierności dochować Narodowi Polskiemu z całej duszy wiernie służyć, wszystkich obywateli kraju w równym mając zachowaniu; przepisów prawa strzedz pilnie, obowiązki urzędu mego spełniać gorliwie i sumiennie, polecenia przełożonych wykonywać dokładnie, tajemnicy urzędowej dochować.

Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego Męka”.

Po złożeniu przysięgi i doręczeniu egzemplarza „Tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych”, p. W. Smoleński,
stosownie do art. 12 wzmiankowanych przepisów, oświadczył, że im się poddaje.

Podpis składającego przysięgę: W. Smoleński

Podpis odbierającego przysięgę: Przez Sędzię Okręgowego w Łomży

Podpisy osób, asystujących przy przysiędze: sekretarza

Sekretarza

Drukarnia Państwowa Król. Pol. № 2059. 15. VII. 18.

19

Minister Sprawiedliwości.

№ 1642. 7703

Warszawa, dnia 24 kwietnia 1919 r.

Do Pana
Władysława Smoleńskiego
notariusza
w Grajewie.

Na mocy art. 21 Przepisów Tymczasowych o Urzędowaniu Sędziów i Notariuszy w Królestwie Polskim mianuję Pana **Notariuszem** przy Wydziale Hipotecznym Sądu Pokoju w Augustowie w obrotach Sądu Okręgowego w Suwałkach, i wyznaczam do obrotu tego sądu mianowanego.

Minister Suflimowicz
Szef Sekcji
W. B. W. W. W.

SEKCYJA SPRAWIEDLIWOŚCI
SUWAŁKI

SEKCYJA SPRAWIEDLIWOŚCI
SUWAŁKI

Rewidowany przez 25/10/1919 r. 4/4
Sędzia Pokoju w Augustowie

**Władysław Smoleński (ur. 12 IV 1841 w Łanowiczach, zm. 31 X 1924 w Warszawie),
weteran powstania styczniowego 1863–1864 (żołnierz oddziału płk. Konstantego Wawra-Ramotowskiego),
notariusz w Augustowie w l. 1919–1924**

**Obwieszczenie Komornika przy Tymczasowych Sądach Okręgowym i Pokoju w Suwałkach
o przyjęciach interesantów, pismo Zarządu TROOS z dn. 10 marca 1919 r. do Walerego Romana z prośbą o
zorganizowanie Sądu Okręgowego i sądownictwa w Okręgu Suwalskim pod okupacją niemiecką**

Obwieszczenie. 286

Podaje się do wiadomości osobom zainteresowanym, iż Komornik przy Tymczasowych Sądach Okręgowym i Pokoju w Suwałkach, Józef Chelmiński, zamieszkały w Suwałkach przy ulicy Kowieńskiej pod № 45, przyjmuje interesantów codziennie od godz. 2 do 4 po południu.

Bekanntmachung.

Es wird hiermit bekannt gegeben, dass der Gerichtsvollzieher des Bezirks- und Friedensgerichts Jozef Chelminski in Suwalki Kownoerstr. № 45 wohnhaft ist und Interessanten in der Zeit von 2 bis 4 nachm. annimmt.

3

ZARZĄD
TYMCZASOWEJ RADY
OBYWATELSKIEJ
Okręgu Suwalskiego.

W-ny P. Walery Roman
Prezes Sądu Okręgowego
w Suwałkach.

Wobec braku w Okręgu Suwalskim prawidłowo zorganizowanego sądownictwa i wymiaru sprawiedliwości, nieodzownych dla utrzymania ładu i porządku w społeczeństwie, uprzejmie prosimy Szanownego Pana o zorganizowanie Sądu Okręgowego i sądownictwa w całym Okręgu.

Prezesa *Jankowski*

Sekretarz: *C. Dulak*

*Wzrost 1919 r.
№ 2404
Suwałki*

*Wzrost
13-7-20 Pomy*

**Zaświadczenie z dn. 26 grudnia 1918 r. wydane przez Zarząd TROOS
Ksaweremu Rukatowi jako przewodniczącemu delegacji na Zjazd Polski w Wilnie (28–30 XII 1918),
deklaracja delegacji powiatów suwalskiego, sejneńskiego i augustowskiego do Prezydium Zjazdu Polskiego w Wilnie**

- 42 -
26/12/18
Ksaweremu
Przewodniczącemu p. Ksawery
Rukat, członkowi Tymczasowej Rady
Obywatelskiej Powiatu Suwalskiego
i powiatu Sejneńskiego
i powiatu Augustowskiego
zostawia delegowany na Zjazd Polski
w Wilnie w charakterze informacyjnym
na czele delegacji

- 44 -
Do Prezydium Zjazdu Polskiego
w Wilnie.
Deklaracja delegacji powiatów Suwalskiego, Sejneńskiego i
Augustowskiego.
My niżej podpisani oświadczamy, że z powodu, iż powiaty Suwalski,
Sejneński i Augustowski są już faktycznie ugrupowane przez
Rząd Polskiego przyłączone do Polski i że ludność miejscowa nigdy
nie uważała tych terenów, jako należących do Litwy lub też do Białej Rusi,
możemy przyjąć udział i zostaliśmy wysłani na Zjazd w charakterze
informacyjnym. Bliskie sąsiedztwo, jakie łączy Litwę i Białą Ruś
z tą częścią Polski, z której delegatami jesteśmy, i potrzeba utrzymania
kontakty z wszystkimi dzielnicami, zamieszkałymi przez ludność
polską, skłania nas do brania udziału w obradach i wspólnej
wymiany myśli w tych kwestiach, które nie są sprzeczne z faktyczną
przynależnością terenu naszego do Polski.

„My niżej podpisani oświadczamy, że z powodu, iż powiaty suwalski, sejneński i augustowski są już faktycznie na mocy postanowienia Rządu Polskiego przyłączone do Polski i że ludność miejscowa nigdy nie uważała tych terenów, jako należących do Litwy lub też do Białej Rusi, możemy przyjąć udział i zostaliśmy wysłani na Zjazd w charakterze informacyjnym. Bliskie sąsiedztwo, jakie łączy Litwę i Białą Ruś z tą częścią Polski, z której delegatami jesteśmy, i potrzeba utrzymania kontaktu z wszystkimi dzielnicami, zamieszkałymi przez ludność polską, skłania nas do brania udziału w obradach i wspólnej wymiany myśli w tych kwestiach, które nie są sprzeczne z faktyczną przynależnością terenu naszego do Polski.”

**Pismo przedstawicieli ludności powiatu sejneńskiego z dn. 3 stycznia 1919 r.
do Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego z prośbą o przesłanie ich apelu do rządu polskiego
i Naczelnika Państwa oraz fragment tego apelu z dn. 3 stycznia 1919 r.**

- 7 -

3.1.1919 r.
I

Do Szanownej T. Rady
Obywatelskiej
w Suwałkach

Przedstawiciele ludności powiatu
Sejneńskiego wystosowali odezwę
do Rządu Polskiego w Warsza-
wie i takową składając na rs =
ce Rady Obywatelskiej, proszą
o jaknajrybniejszą wyprawę
ją do Warszawy

Z uszanowaniem

Wójci, sołtysi, Rada Szkolna,
Komitet Miejski do przyjęcia
władzy, i sędziów powiatowych

D. 3 stycznia 1919 r.

Do Rządu Polskiego
w Warszawie.

Ludność powiatu sejneńskiego, po wyprawieniu przez komisję
z tego roku małej próby prawników w Łodzi, w sprawie nas
do Litwy otrzymała wiadomość, że powiat sejneński
porozumie przy Królestwie i na zasadzie tego roz-
czynu się organizować według wskazówek Rady Obywatel-
skiej w Suwałkach. Powstały urzędy gminne t.j. wybrani
zostali sołtysi i wójci, zorganizowana została powiatowa
Rada szkolna, i wybrano sędziów sąd gminny.

Do przyjęcia zarządu miasta i powiatu przystąpiła
Rada Obywatelska suwalska upoważniona, bez
władze okupacyjną wydaty mu rozporządzenie na
piśmie, żeby w przeciągu dwunastu godzin, granice
powiatu sejneńskiego opuścić.

Naczelniku Państwa! Dzieje się gwałt.

Widać, kiedy porządek powiatu sejneńskiego z
Królestwem stało się faktem i prawo temu zarzą-
dania, dzisiaj, kiedy w całym Królestwie władza
okupacyjnych już niema po zerwaniu stosunków
dyplomatycznych, u nas w dalszym ciągu władza
niemiecka prowadzi swą politykę.

Garstka Litwinów składająca się z księży i byłych
rosyjskich kilku urzędników przy pomocy naczelnika
i przechodzących w małej ilości wojsk powracających

„Naczelniku Państwa! Dzieje się gwałt. [...]

Garstka Litwinów składająca się z księży i byłych rosyjskich kilku urzędników przy pomocy naczelnika i przechodzących w małej ilości wojsk, powracających z frontu, stara się przechwycić w swoje ręce władzę, nie dopuszczając wybranych przez ogół przedstawicieli do przejęcia zarządu miasta i powiatu. [...]

Naczelniku Państwa! My, wszystkie organizacje, które powstały dotychczas: wójci, sołtysi, Rada Szkolna, Sąd i Komitet Miejski upoważnieni od ludności powiatu sejneńskiego prosimy o natychmiastowe usunięcie władz niemieckich, objęcie zarządu i przysłanie choć w niewielkiej ilości wojska dla utrzymania porządku. [...]

Pismo Rady Augustowskiego Starostwa z dn. 9 stycznia 1919 r. do TROOS informujące m.in. o zakupie od niemieckich władz okupacyjnych elektrowni przez władze Augustowa, pismo Ministerstwa Robót Publicznych z dn. 20 maja 1919 r. do TROOS z wyrażeniem wstępnej zgody na zakup od niemieckich władz okupacyjnych urządzeń na Kanale Augustowskim

669. -30- 24
 11 stycznia 1919 r.

R A D A
 STAROSTWA AUGUSTOWSKIEGO.

Nr. 149
 dnia 9 stycznia 1919 roku.
 m. AUGUSTÓW,
 ziemi Suwalskiej.

Do Rady Okręgowej
 w Suwałkach.

Do Starostwa

Wzajemnie przy niniejszym kontrakcie zawartym z Niemcami przy kupnie elektrowni przez miasto i powiat o podobnym namie i obojęt.

Jednocześnie proszę o wyjaśnienie treści i mianowania burmistrza m. Augustowa i ostatecznej decyzji co do Rady miejskiej. Przypieczętowanie wstępnie jest koniecznym.

W załączeniu.
 Prezes Rady
 August. Starostwa *M. Taler*
 Sekretarz *M. Janowski*

-155- 104

MINISTERSTWO
 ROBÓT PUBLICZNYCH

N. VII-295
 WARSZAWA.
 d. 20 maja 1919 r.

Do Rad Augustowskiej

TYMCZASOWA RADA OBYWATELSKA
 Suwałki

Ministerstwo Robót Publicznych zgadza się w zasadzie na kupno urządzeń na kanale Augustowskim i deleguje inż. Leona Rosengarta zastępcę Naczelnika II Okręgu Wodnego, oraz inż. Ludwika Gawrońskiego 21 maja do Augustowa.

Za Ministra: *Projecki*

*Wzajemnie o odpowiadaniu przy powyższej delegacji wyjechała już do Augustowa, więc czy może nie wyjechać.
 Ję. Ję. Ję.
 nadleśniczy
 Hotel Sacki.*

**Pisma Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Augustowski/ Tadeusz Podolskiego
do TROOS z dn. 16 stycznia i 24 lutego 1919 w sprawie zwrotu kaucji dzierżawcom jezior augustowskich
oraz w sprawie odmowy utworzenia nowej gminy w powiecie augustowskim za zgodą TROOS**

Komisarz Rządu Polskiego
NA
POWIAT AUGUSTOWSKI.

L. 271

Sprawa:
o zwrot dzierżawcom jezior, stawów i młynów w powiecie augustowskim, kaucji w wysokości 5000 młr. w sprawie odmowy utworzenia nowej gminy w powiecie augustowskim za zgodą TROOS

Do
Obywatelskiej Rady Obywatelskiej
w Suwałkach.

Augustów, dnia 16 stycznia 1919 r.

— zał.

Niniejszym komunikuję Obywatelskiej Radzie, że kaucja dzierżawcom jezior, stawów i młynów w powiecie augustowskim, w wysokości 5000 młr. została wpłaconą przez Pana Maksyma Reichtmanina 16. lipca 1918 r. w imieniu Obywatelskiej Rady, w sprawie odmowy utworzenia nowej gminy w powiecie augustowskim za zgodą TROOS. Wobec tego proszę o zwrot kaucji w wysokości 5000 młr. w sprawie odmowy utworzenia nowej gminy w powiecie augustowskim za zgodą TROOS.

Komisarz
Rządu Polskiego

T. Podolski

Kancelaria Kancelarii

Handwritten notes:
13120.
-146
do Rady
Kaucja 5000 młr.
proszę o zwrot
5000 młr.
w sprawie odmowy
utworzenia nowej
gminy w powiecie
augustowskim za
zgodą TROOS

285

26 Lutego 1919 r.

KOMISARZ RZĄDU POLSKIEGO
w Augustowie.

Do
TYMCZASOWEJ RADY OBYWATELSKIEJ
Okręgu Suwałskiego

w Suwałkach. -

W odpowiedzi na odezwę z d. 17 b/m. za L. 2085, niniejszym komunikuję, że sprawy tego rodzaju, jak tworzenie nowych gmin w powiecie, podlegają kompetencji Ministerjum Spraw Wewnętrznych i Sejmu. -

Komisarz
Rządu Polskiego

Kancelaria Kancelarii

Handwritten: 51508.

**Zawiadomienie Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Suwalski Ludwika Wiślockiego
z dn. 21 stycznia 1919 r. o objęciu władzy w powiecie suwalskim pod okupacją niemiecką,
zawiadomienie Komisarza Wiślockiego z dn. 29 marca 1919 r. skierowane do mieszkańców Suwałk w sprawie
organizacji sprzedaży cukru**

84
89

ZAWIADOMIENIE.

Zawiadamiam ludność m. Suwałk i powiatu Suwalskiego, oraz wszelkie urzędy i organizacje społeczne, że z dniem dzisiejszym objąłem zarząd i administrację powiatu Suwalskiego.

Urząd powiatowy mieści się w gmachu b. Zarządu gubernjalnego na 1 piętrze.

Biuro czynne od godz. 9 rano do 3 po południu.

Wejście od ulicy Grodzieńskiej.

Komisarz Rządu Polskiego
na powiat Suwalski **Ludwik Wiślocki.**

Naczelnik kancelarii *Stanisław Gniazdowski.*

Miasto Suwałki, dnia 21 stycznia 1919 r.

168

ZAWIADOMIENIE.

Do mieszkańców miasta Suwałk.

Posiadacze kart chlebowych mają się zgłaszać do Magistratu, poczynwszy od poniedziałku 31 Marca, po karty na cukier. Cukier sprzedawany będzie w sklepach upoważnionych przez Urząd Apropowizacji za zwrot kart cukrowych po cenie 4 (cztery) marki za 1 funt w ilości 2 funtów na osobę. Torebki należy przynieść ze sobą.

Cukiernie, restauracje herbaciarnie i apteki otrzymają cukier po 5 marek za 1 funt na mocy specjalnych pozwoleń, wydawanych przez Urząd Apropowizacji.

Suwałki, dnia 29 marca 1919 roku.

Starosta na powiat Suwalski
L. Wiślocki.

Referent Apropowizacji
Borkiewicz.

BEKANNTMACHUNG.

An die Bewohner der Stadt Suwalki.

Besitzer der Brotkarten haben sich vom Montag den 31 März ab an den Magistrat wegen Zuckerkarten zu wenden. Der Zucker wird in den von der Apropowisationsverwaltung bevollmächtigten Läden unter Rückgabe der Zucker-Karten zum Preise 4 (vier) Mark für 1 Pfund, zu je 2 Pfund pro Person, verkauft. Säckchen sind mitzubringen.

Konditoreien, Restaurationen, Theestuben und Apotheken erhalten Zucker zu 5 Mark für 1 Pfund auf Grund besonderer Erlaubnisschein, durch die Apropowisationsverwaltung ausgestellt.

Suwalki, den 29. März 1919.

Starost des Kreises Suwalki
L. Wiślocki.

Referent der Apropowisation
Borkiewicz.

Pismo Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Suwalski z 15 lutego 1919 r. do TROOS z prośbą o delegowanie trzech przedstawicieli Rady do Suwalskiej Rady Powiatowej, fragment protokołu zebrania organizacyjnego Tymczasowej Rady Powiatowej Suwalskiej odbytego dnia 21 lutego 1919 r.

85 M.S.W. 1920 f. 15 Lutego 1919

KOMISARZ
RZĄDU POLSKIEGO
 na
POWIAT SUWALSKI

Do
 Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego

data 15 Lutego 1919 r.
 № 330
 m. Suwałki.

Zgodnie z porozumieniem, zapadłym na jednym z posiedzeń Zarządu T.R.O. z udziałem Komisarza Rządu Polskiego, uprzejmie proszę wybrać trzech przedstawicieli T.R.O. celem wszczęcia udziału w pracach Suwalskiej Rady Powiatowej, której pierwsze posiedzenie odbędzie się w piątek dnia 21 lutego r.b. o godzinie 12 w południe w lokalu Urzędu Powiatowego.

O wyniku wyborów proszę miś zawiadomić.

Komisarz
 Rządu Polskiego

na posiedzeniu Rady 17/II 1919

6

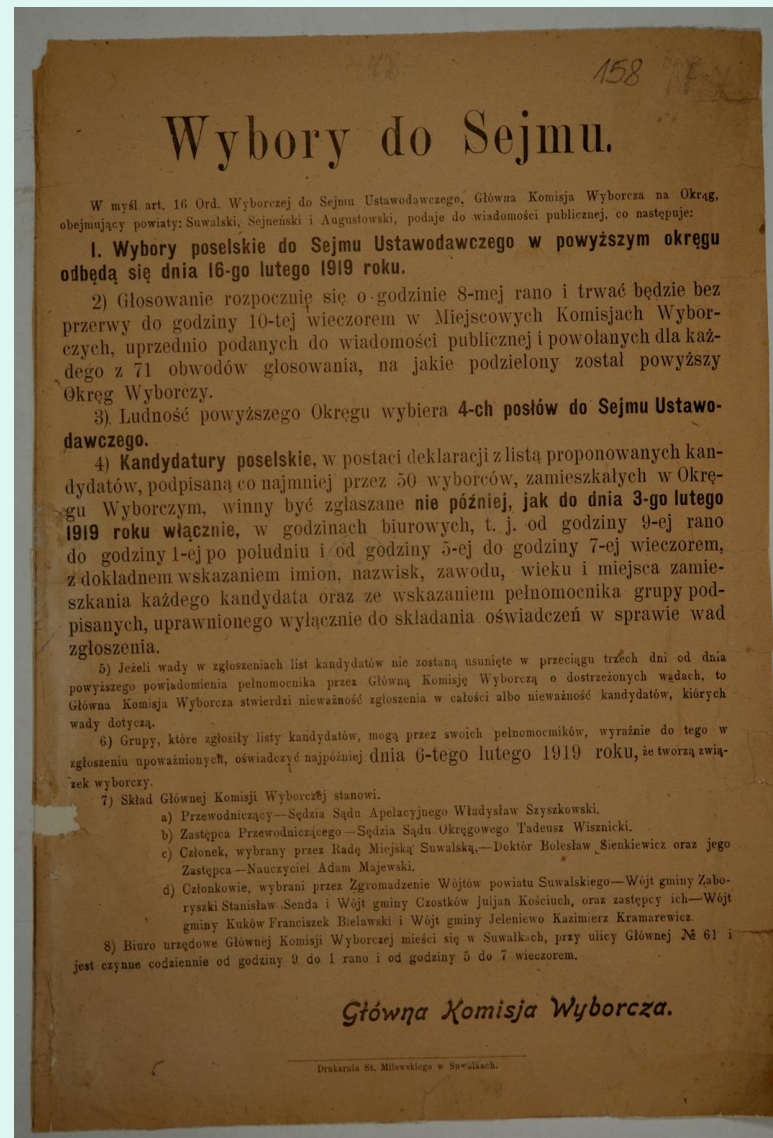
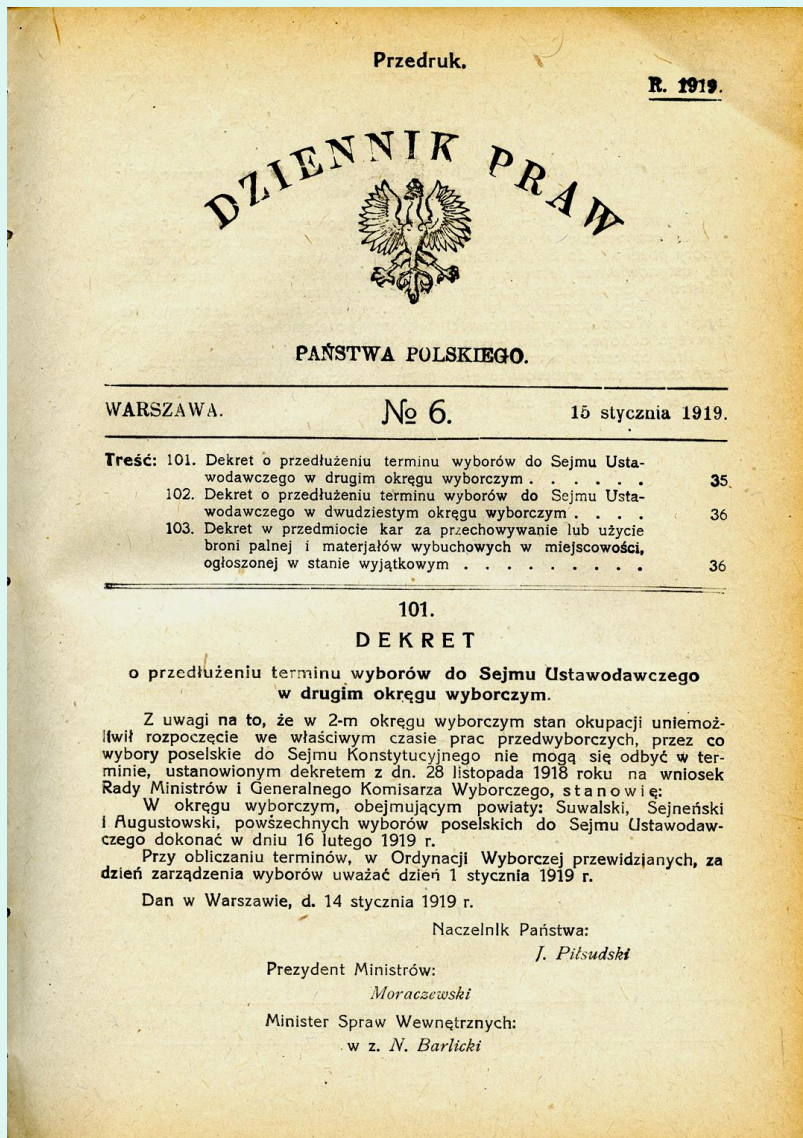
Przewodniczący Gminadzi

Protokół
 Zebrania organizacyjnego Tymczasowej Rady Powiatowej Suwalskiej
 w dniu 21 lutego 1919 r.

Obecni byli: zastępca Komisarza Rządu Polskiego na powiat Suwalski p. Kmita; delegaci gmin pp: Łdancowice Józef (Andrzejewski), Liszewski Franciszek (Kisajny), Staszkiwice Michał (Laborski), Orłowski Stanisław (Filipow), Paraszewice Jakób (Pozerski), Kuczyński Karimier (Nielka), Kilerzyński Władysław (Ciołkosz), Rudziński Bronisław (Głuta), Grynowski Franciszek (Pawłowska), Wasilowski Antoni (Komicbor), Wojciechowski Franciszek (Jelesiew), Lysakowski Jakób (Kukisz), Kąsowice Feliks (Lejary); radni m. Suwałk pp: Gudziański i Siemkiewicz Bolesław; przedstawiciele Rady Obywatelskiej pp: Rukata i Kujatowicz; inżynier powiatowy p. Linafkowski; inspektor szkolny p. Szalka, oraz goście pp: Dąbrowski, komendant Policji Państwowej i Samoch. oraz drugi zastępca Komisarza p. Chodakowski.

Zebranie o godz. 12 m. 30 zgait p. Kmita wywiałkając zadania Rady Powiatowej, której skład personalny, w porozumieniu z przedstawicielami Gmin i Rady Obywatelskiej ustalony został następujący: 14 delegatów gmin pow. Suwalskiego 3 z przedstawicieli Rady Obywatelskiej, 3 z przedstawicieli Rady Miejskiej i Komisarz Powiatowy, z medyj- proponuje jednoczesne zaprosić do Rady Powiatowej wyznaczone przez gminy rzeczoznawców, a mianowicie: inżyniera powiatowego, inspektora szkolnego, inspektora leśnego i doktora. Na pytanie p. Rukata czy nie lepiej byłoby zażądać Rady Powiatowej wybrać w czasie najbliższym Sejmiki powiatowy, przewodniczący komituję, że doktryny o Radach Gminnych i Sejmikach Powiatowych nie zostały jeszcze przez Sejm Ustawodawczy zaakceptowane, zaś Rada Powiatowa Suwalska ma charakter tymczasowy

**Dekret Naczelnika Państwa z 15 stycznia 1919 r. o przedłużeniu terminu wyborów do tegoż sejmiku w drugim okręgu wyborczym, obejmującym Okręg Suwalski (powiaty augustowski, sejneński i suwalski),
obwieszczenie Głównej Komisji Wyborczej w Suwałkach informujące o terminie i godzinach głosowania
w wyborach do Sejmu Ustawodawczego, procedurze zgłaszania kandydatów na posłów i o składzie tejże komisji**

Obwieszczenie Głównej Komisji Wyborczej w Suwałkach informujące o wyłożeniu od 23 stycznia 1919 r. list wyborców, obwieszczenie Prezydenta Suwałk o podziale miasta na 10 obwodów głosowania z nazwami ulic

157

WYBORY DO SEJMU.

Główna Komisja Wyborcza do Sejmiku Ustawodawczego na Okręg, obejmujący powiaty: Suwalski, Sejneński, i Augustowski, podaje do publicznej wiadomości, że od dnia 23 stycznia 1919 roku, listy wyborcze zostaną wyłożone w biurach Miejsowych Komisji Wyborczych poszczególnych Obwodów głosowania.

W myśl art. 36 Ordynacji Wyborczej, każdy obywatel w ciągu dni 5-ciu od daty powyższej ma prawo wnieść do Komisji Miejsowej reklamację przeciwko liście wyborczej zarówno o wykreślenie, jak i o wpisanie na listę siebie lub kogokolwiek. Reklamacje winny być poparte dowodami.

Ze złożonymi reklamacjami Miejsowe komisje Wyborcze postąpią zgodnie z przepisami art. 37 i nast. Ordynacji Wyborczej.

**Główna Komisja Wyborcza
do Sejmiku Ustawodawczego.**

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

164

OBWIESZCZENIE.

Stosownie do ustępów 2 i 3 artykułu 16 Ordynacji Wyborczej do Sejmiku Ustawodawczego, podaje się do wiadomości publicznej:

I) że miasto Suwałki podzielone zostało na 10 obwodów głosowania, a mianowicie:

Obwód 1. obejmujący przestrzeń pomiędzy szosą Kalwaryjską, ulicą Nadzieją, Nowym Światem, Rynkiem i szosą Sejneńską, jak również obie cegielnie, wieś Maniówka i osada Dąbrówka.
Lokal wyborczy i lokal urzędowy Komisji Wyborczej tego obwodu mieści się przy ul. Nowy-Świat № 22.

Obwód 2. obejmujący przestrzeń pomiędzy ulicami: Zamiejską, Jatkową, Gumienną, Małe-Raczkki, powtórnie Jatkową, Szkolną i Wigierską.
Lokal—róg Jatkowej i Gumiennej № 27, dom Niezmana.

Obwód 3. obejmujący przestrzeń pomiędzy ulicami: Zamiejską, Jatkową, Gumienną, Małe-Raczkki, powtórnie Jatkową, Szkolną, Rynkiem i szosą Sejneńską do Zamiejskiej.
Lokal—ul. Rynkowa № 75, dom klubu miejskiego.

Obwód 4. obejmujący część miasta, znajdująca się za rzeką Czarna-Hańcza, zaczynając od rzeźni miejskiej do zabudowań przy stawie włącznie i za stawem, jak również część miasta znajdująca się na lewej stronie Czarnej Hańczy pomiędzy ulicą Wigierską, a mostem Augustowskim i rzeźnią miejską i zabudowaniami Sierosławskiego.
Lokal—ul. Wigierska № 59, dom Żukowa.

Obwód 5. obejmujący przestrzeń pomiędzy ulicami: Główną, Chłodną, Świątem i Nadzieją.
Lokal—ul. Główna № 96, dom Złotkowskiego.

Obwód 6. obejmujący przestrzeń pomiędzy ulicami Główną, Chłodną, Rynkiem, Szkolną i Jatkową.
Lokal—ul. Główna № 74, dom Figowskiego.

Obwód 7. obejmujący przestrzeń pomiędzy ulicami Główną, Jatkową, Szkolną i Wigierską.
Lokal—ul. Główna № 24, dom Katerfelda.

Obwód 8. obejmujący część miasta, począwszy od mostu Augustowskiego, pomiędzy ulicami Główną, placem gimnazjalnym, ulicą Krzywą do mostu cementarnego i część miasta za rzeką Czarna-Hańcza, zaczynając od Stawu i tak zwane Zarzeczce.
Lokal—ul. Główna № 21, dom Lipskiego.

Obwód 9. obejmujący część miasta pomiędzy szosą Kalwaryjską, Kanałem, ulicą Nową (Kowińską), Rybacką, Krzywą do mostu cementarnego i Czarna-Hańcza, oraz Kobylanka.
Lokal—ul. Rybacka № 3, dom Wyrzykowskiego.

Obwód 10. obejmujący część miasta znajdująca się, pomiędzy ulicami Główną, Placem Św. Aleksandra, Ogrodową, Krzywą, Rybacką, Nową (Kowińską) i Kanałem.
Lokal—ul. Ogrodową № 15, dom Żukowskiej.

II) że godziny urzędowania Miejsowych Komisji Wyborczych w powyższych obwodach wyznaczono od godz. 3 do 6 po południu.

m. Suwałki, 14 stycznia 1919 r.

Prezydent m. Suwałk A. Modliński.

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

Afisz ze stycznia i lutego 1919 r. informujące o zebraniu przedwyborczym, zwołanym przez Prezydium Związku Włościańsko-Robotniczego i o przedwyborczym wiecu kobiet, styczeń – luty 1919 r.

Włościanie, robotnicy i robotnice! *215*

W niedzielę, 9 lutego r. b., o godzinie 3 po południu,
w sali teatru „ARKADJA“

MA ODBYĆ SIĘ

ZEBRANIE PRZEDWYBORCZE

zwołane z inicjatywy prezydium Związku włościańsko-robotniczego (Lista № 2).

Porządek dnia: 1) Wybory prezydium, 2) Mowy kandydatów listy № 2, 3) Mowy oponentów.

Bauern und Arbeiter!

Sonntag, d. 9 Februar d. j. findet im „ARKADJA“ saal ein Wahlmiting, veranshalbet von der Polnischen Bauern und Arbeiter Vereinigung (Liste № 2) statt. Anfang 3 Uhr nachmittags.

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

Do Kobiet Polskich!

Zawiadamia się niniejszem, że
w niedzielę, 26 b. m. o godz. 4 po południu
odbędzie się

WIEC KOBIĘCY PRZEDWYBORCZY

w lokalu „Lutni“ ul. Główna № 81.

Uprasza się o przybycie wszystkie bez wyjątku kobiety pełnoletnie zarówno z m. Suwałk, jak i z okolic.

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

Wyniki wyborów do Sejmu Ustawodawczego i posłowie wybrani 16 lutego 1919 r. w Okręgu Suwalskim: Władysław Brzosko, Aleksander Putra, ks. Stanisław Szczęsnowicz, Adolf Świda

— 100 —

Okręg Wyborczy 2

Powiaty Suwalski, Sejny i Augustów. Posłów 4

Ks. Szczęsnowicz Stanisław
Brzosko Władysław
Putra Aleksander
Świda Adolf

	liczba obwod. głosowania	Uprawnionych	Głosowało (ważne)	Głosy nieważne	1 Lista Zw. Sejm. „Lewicy” Lud.-Nar.	2 Lista
m. Suwałki	10	8293	4460	7	4268	192
p. Suwałki	24	23980	17518	52	17457	1061
p. Sejny	12	10678	6701	2	6673	28
p. Augustów	25	27819	22388	45	20992	232
Razem w całym okr. wyborczym Nr. 2.	71	70770	51067	112	49390	1677

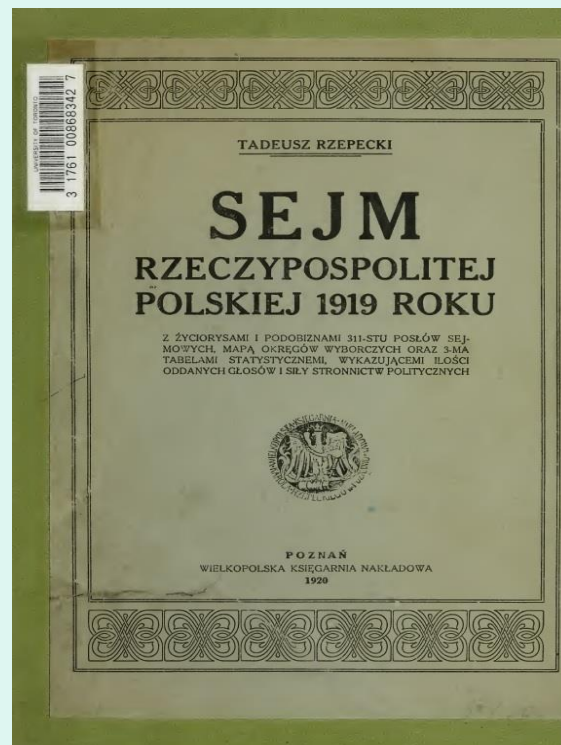
Wybory odbyły się 16. 2. 1919. W obwodach Krańniki (164 uprawnionych) i Wejsieje p. Sejny (616 uprawnionych) wybory nie przysły do skutku, skutkiem najścia bolszewików. Dzielnik Wyborczy 12447. Wybrani zostali wszyscy 4 posłowie z 1 Listy (Zw. Sejm. Lud. Nar.)

- Ks. Szczęsnowicz Stanisław (Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy). Proboszcz w Suwałkach od 1915 r. Urodzony 13. 4. 1867. Ukończył seminarjum duchowne w Sejnach.
- Brzosko Władysław (Zw. S. L. N., od sierpnia 1919 Narod. Zjednoczenie Ludowe). Rolnik. Urodzony w 1856 r. w Zusnie. Wykształcenie domowe. Przez lat 15 pełnomocnik w gminie, ławnik sądu, członek Rady starostwa powiatowego. Internowany przez Niemców w Augustowie 6 miesięcy.
- Putra Aleksander (Polskie Str. Ludowe »Piast«). Rolnik (40 morgowe gospodarstwo). Urodzony w 1888 r. w Zubryнку. Studium rolnicze Uniwersytetu w Krakowie. B. instruktor Kółek Rolniczych powiatu Augustów, b. wiceprezes Tymczasowej Rady Obywatelskiej powiatu Suwałki. W »Tygodniku Rolniczym« w Krakowie ogłosił pracę: »Polskie bydło czerwone włościańskiego związku hodowlanego w Wilamowicach«. Organizator P. O. W. i komendant okręgu Suwałki. W 1905 r. 3 miesiące więzienia za agitację nad spolszczeniem szkół ludowych i urzędów gmin.

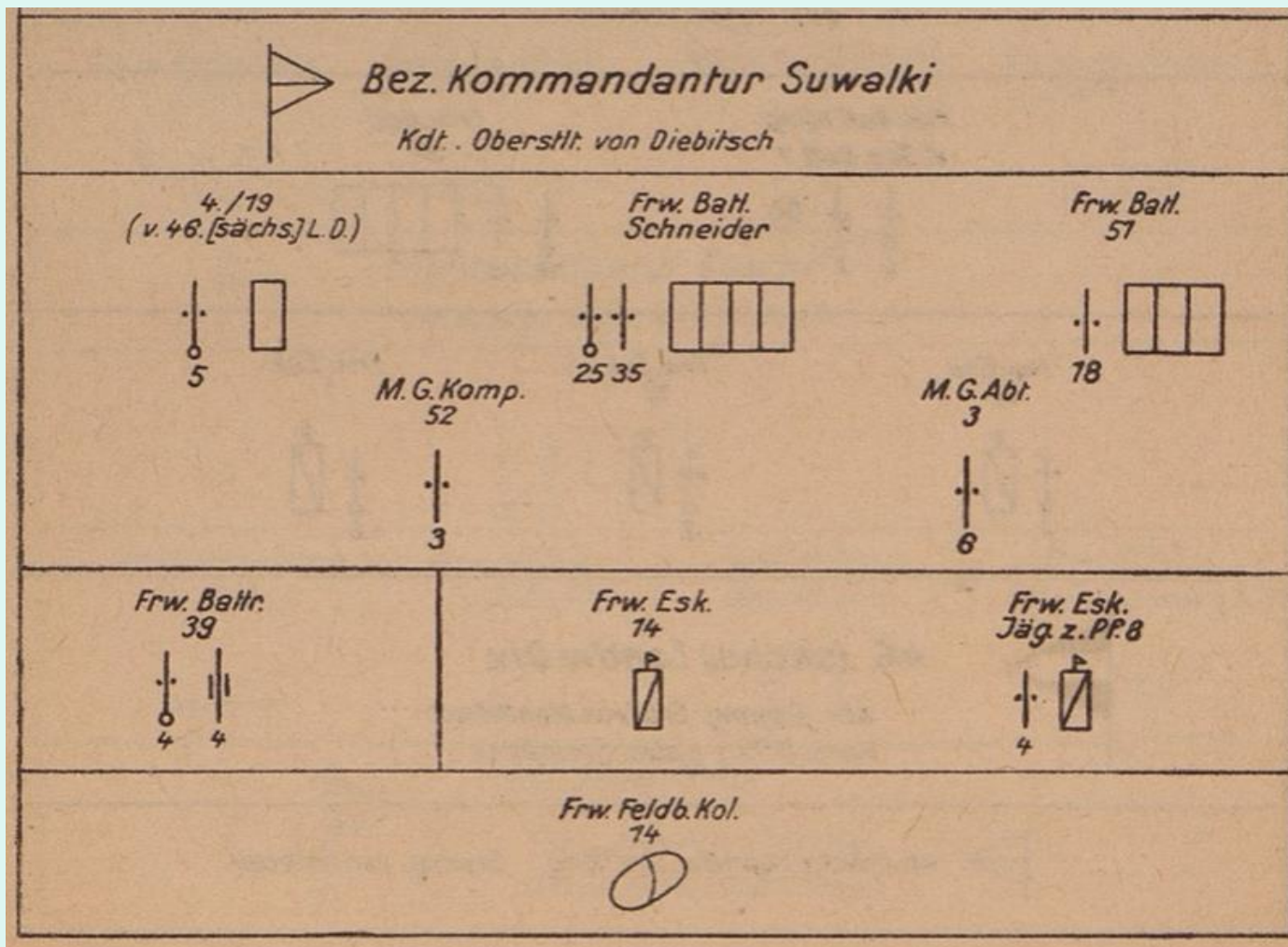
— 101 —

4. Świda Adolf (z początku Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy, obecnie Mieszczańskie Stronnictwo Narodowo-Postępowe). Ziemiaнин. Urodzony w 1855 Maćków p. Suwałki. Ewangelicko-reformowany. Studja prawnicze. Prezes Tymczasowej Rady Obywatelskiej okręgu suwalskiego. B. pełnomocnik szczególnie Centralnego Komitetu Obywatelskiego na gubernie Mińska i Wileńska. Wydał: »Powrót do kraju« (Praca nagrodzona na konkursie Polskiego Komitetu Pomocy Sanitarnej), »Kolonizacja i Komasaacja«, »Socjalizacja i Nacjonalizacja ziemi«, »Odszkodowanie wojny 1914-18 w cyfrach« i inne.

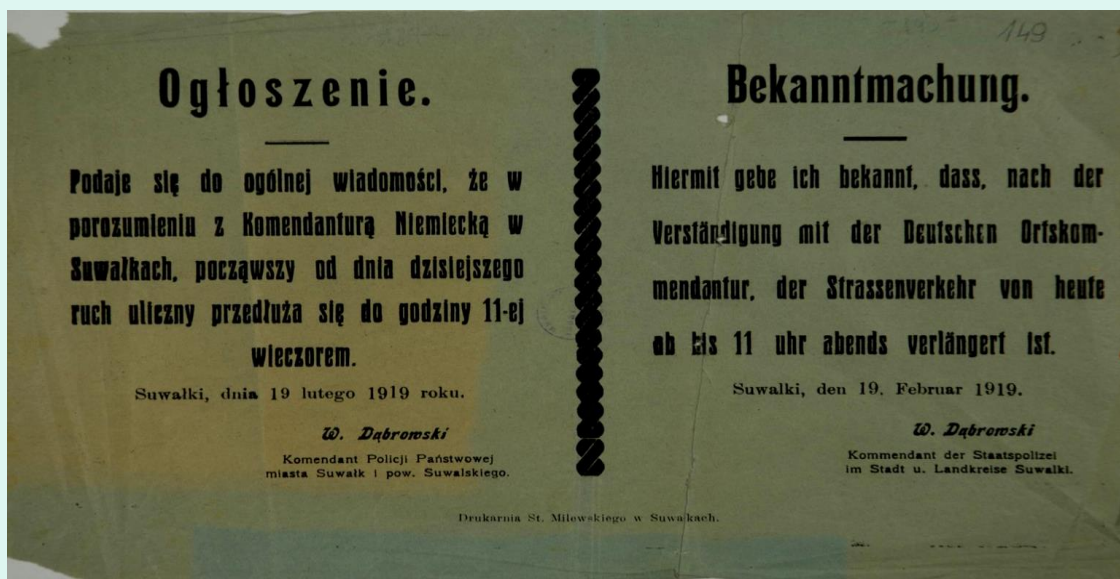
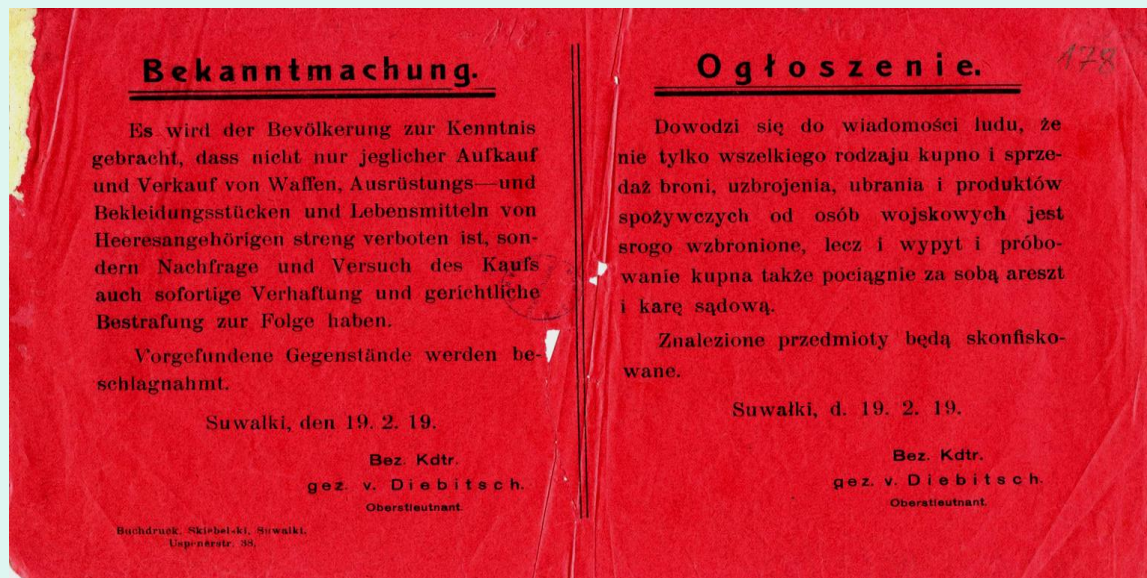
Zastępcy listy 1: Sadowski Franciszek Ksawery, technik, Suwałki.
Taraszkievicz Antoni, rolnik, Prudziński p. Suwałki.
Mosiewicz Franciszek, robotnik, Augustów.
Dobrowolski Stanisław, rolnik Płaska p. Augustów.

Ordre de Bataille (skład bojowy) z końca lutego 1919 r. niemieckich sił okupacyjnych podległych Komendanturze Okręgowej w Suwałkach (kopia z publikacji „Die Kämpfe im Baltikum nach der zweiten Einnahme von Riga”, Berlin 1938)

Ogłoszenie ppłk. Karla H. von Diebitscha, szefa Komendantury Okręgowej w Suwałkach z 19 lutego 1919 r. w sprawie zakazu handlu bronią, ogłoszenie Komendanta Policji Państwowej Wacława Dąbrowskiego z dn. 19 lutego 1919 r. o skróceniu godziny policyjnej

Żołnierz Korpusu Ochotniczego Diebitscha, utworzonego i stacjonującego na Suwalszczyźnie od ostatnich dni marca niemal do końca lipca 1919 r., oraz jego dowódca płk. Karl Heinrich von Diebitsch (1865 – 1924)

Oberst v. Dibitsch.

Kommandeur des Korps zu dessen Bestande die Offiziere und Soldaten der 1. deutschen Garde-Division gehörten. Das Korps gehörte zu der Freiwilligen Westarmee.

**Pismo Magistratu Suwałk z 24 kwietnia 1919 r. do Sądu Okręgowego w Suwałkach,
informujące o zmianie nazwy ulicy Głównej (wcześniej Petersburskiej) na ulicę Tadeusza Kościuszki
Obwieszczenie Zarządu Tymczasowej Rady Obywatelskiej Okręgu Suwalskiego
o obchodach w 1919 r. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja**

Magistrat 4099.
STA SUWAŁK 39

Otrzymało dn. 24/IV 1919 r.
dz. weh. Nr 175

Do: Sądu Okręgowego
w Suwałkach

*Na wykonanie. Adres
poczta w Suwałkach
Magistrat 4099*

W dniu 24 marca r.b. miały 120^{ty} rocznica złożenia przysięgi przez Wielkiego Wodza narodu naszego Tadeusza Kościuskę. W dniu tym pamiętamy, wszystkie serca polskie, na całym obszarze naszej Ukochanej Ojczyzny, zabiły żywym tętnem. Kładąc się sercem całym z naszymi rodakami w tym dniu uroczystym, Rada Miejska m. Suwałk, ubolewając nad niemożliwością uszczuplenia uczuć swoich nasemątra w urzędzeniu uroczystości, ze względu na istniejące w Suwalszczyźnie warunki, uchwaliła na posiedzeniu swym w dniu 28 marca r.b., przemianować ulicę Główną /Petersburską/, na ulicę Kościuszki, uważając to za jedyną możliwość, o obecnym czasie, utrwalenia pamięci Jego u nas.

Zawiadamiając o powyższym, Rada Miejska, prosi wszystkie instytucje rządowe i społeczne o zastosowanie się do powyższej uchwały. -

Prezydent: *Władysław*

Sekretarz: *Chajka*

WYKONANO
dnia 25/IV 1919 r.
Nr 223. Kłopoty miejscowego kawiarnian
z powodu do wyprawy:
Cyrilowej, Odwoławczej, Kojotecznej
oraz Kojotecznej przy śpicie podjętą
Choczu w Suwałkach.

Wobec oporu Arcebiszpa Antoniuszowi przy wydziale Miastowym C. G. G. w Suwałkach 12 Czerwca 1919 r. Nr 432.

182

OBWIESZCZENIE.

W nadchodzącą sobotę przypada rocznica Konstytucji 3-go Maja. Dzień ten w Polsce uznany jest za Święto Narodowe.

Nie mogąc z przyczyn od nas niezależnych z całą okazałością obchodzić tej uroczystości łącznie z całym polskim narodem, postanowiliśmy w tym roku na polskiej polaci Suwalszczyzny, ograniczyć uroczystość do solennego nabożeństwa w Świątyniach i wewnętrznego obchodu w Instytucjach Społecznych.

Solenne nabożeństwo w Kościele Parafjalnym rozpocznie się o godzinie 11 rano, w kościele ewangelickim o 11 rano, w synagodze 9^{1/2} rano.

Zawiadamiając o tym całe społeczeństwo wzywamy do wzięcia udziału w nabożeństwach, jakie w dniu 3 Maja odbędą się w Świątyniach.

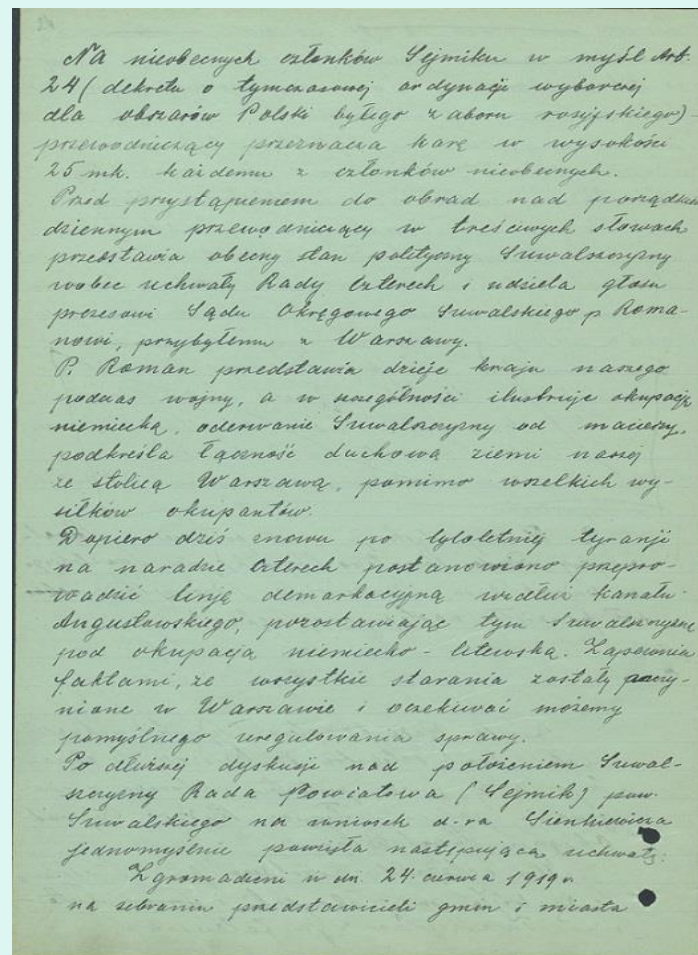
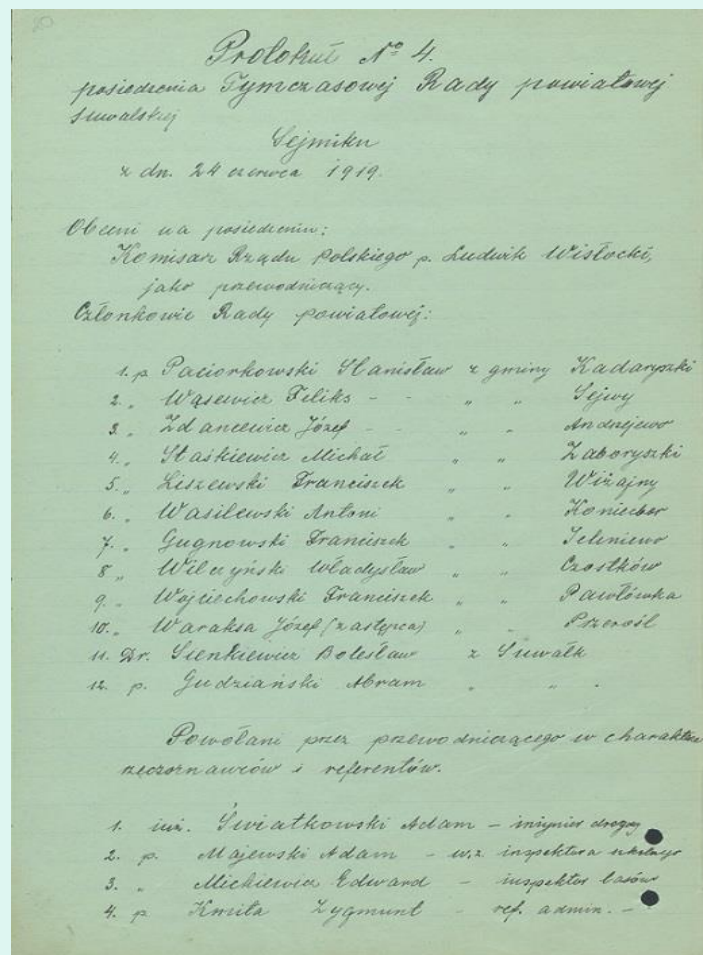
Szkoły - biura i hande za wyjątkiem aptek w dniu tym podczas nabożeństwa mają być zamknięte.

Zarząd Tymczasowej Rady Obywatelskiej.

Bekanntmachung über die Feier des 3-ten Mai.

Druckerei St. Mikow-kingo w Suwałkach.

Fragmenty protokołu posiedzenia dnia 24 czerwca 1919 r. Tymczasowej Rady Powiatowej Suwalskiej/Sejmiku

„Zgromadzeni w dn. 24 czerwca 1919 r. na zebraniu przedstawiciele gmin i miasta pow. suwalskiego oświadczają, iż Ziemia Suwalska w składzie powiatów: suwalskiego, augustowskiego i sejneńskiego była, jest i będzie zawsze polską, przeto żądają: 1) natychmiastowego opuszczenia Suwalszczyzny przez okupacyjne wojska niemieckie i litewskie, 2) natychmiastowego zjednoczenia jej z całością ziem Rzeczypospolitej, 3) natychmiastowego wkroczenia wojsk polskich do Suwalszczyzny. [...] Prócz tego oświadczamy, iż gotowi jesteśmy krwią własną pisać akt zjednoczenia Suwalszczyzny z Macierzą, jeśli głos nasz nie zostanie wysłuchany.”

Pisma Sędzięgo Pokoju w Filipowie z dn. 10 lipca i 16 sierpnia 1919 r. opisujące postępowanie i ekscesy żołnierzy niemieckich w tej położonej przy granicy z Prusami Wschodnimi miejscowości

10 Lipca 1919 r. - 52
 1920

Sędzia POKOJU
 w Filipowie
 dn. 10 lipca 1919 r.

Do Pana Prezesa Rady Oreg.
 w Suwałkach

159
 m. Filipow.

Opis tego przeważnie
 zawiązanego typikalnego
 wstępnego z prądami
 Karskiej z prądami
 wojaka niemieckiego
 wstępnego z prądami

Panu, iż w dniu 9 lipca
 przybyły do Filipowa
 wojska niemieckie, przemocą
 usunęły z miejsc sztyb i
 gmachy sztyb i
 w Filipowie i Prastkowie
 sztyb i ni-
 szczyli, oprócz tego
 w urzędach
 litewskiej, której ludność
 miejscowa polska nie rozumie.

Sędzia Pokoju Pylsh

56
 58

Sędzia POKOJU
 w Filipowie
 dn. 16 sierpnia 1919 r.

Do
 Pana Prezesa
 Rady Oregoskiego
 w Suwałkach.

Przymano dn. 20/8/1919 r. w Suwałkach.

191
 m. Filipow.

Opis
 Kłoby
 zawiązanego
 wstępnego z prądami
 wojaka niemieckiego
 wstępnego z prądami

Panu Prezesowi, iż w dniu 14 sierpnia
 w Filipowie w lokalu sądowym
 odbyła się porada i w kanonowym
 monochromat zob-
 erego wyznaczone sprawy na 28 i 30 sierpnia r. b. ni-
 e mogli być rozpatrywane, jeżeli do tego czasu
 niemiecka władza nie otrzymała
 zawiązanego z prądami

Sędzia Pokoju Pylsh

Nadmieniam, iż dowódcą 24 artyleryjskiej baterji
 jest ober-lejtnant Brunner i pomocnikiem jego lej-
 tonant Stefens.

Sędzia Pokoju Pylsh

Pismo dowódcy Korpusu Ochotniczego ppłk von Diebitscha do TROOS z dn. 24 lipca 1919 r. o opuszczeniu przezeń Suwałk dn. 27 lipca wraz z tłumaczeniem

-130- 85

Freikorps Diebitsch. Suwalki, 24.7.19.
Fzb. Ia Nr. 8214/19.

An den prov. Bürgerrat des Bezirks,
S u w a l k i .

Da ich am 28.7. Suwalki verlasse, ersuche ich Sie, vom 27.7. an sich mit den die deutschen Okkupations-Truppen betreffende dienstl. Anliegenheiten an die Brigade Grodno hierselbst zu wenden.

K. Diebitsch
Oberstleutnant.

-131- 86

Korpus Ochotniczy Dybessa Suwalki, 24.7.19.
Fz. Ia № 8214/19

Do
Tymczasowej Rady Obywatelskiej
Wojew. Suwalskiego.

do wst.

Poinformuję 28.7. o porzuceniu Suwałki, proszę od 27.7. w sprawach służbowych, dotyczących ^{międzynarodowego} wojska okupacyjnego, zwracać się do tu do Brygady Grodzieńskiej.

Sprawdzaj!
2. Aug

Podpisat „v. Diebitsch”,
podpułkownik.

Odpis pisma pisarza gminy Andrzejewo z dn. 21 lipca 1919 r. do Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Suwalski z informacją o próbie przejęcia gminy Andrzejewo powiatu suwalskiego przez litewskie władze z Puńska i Sejn, minuta pisma Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Suwalski z dn. 5 września 1919 r. do Zarządu Oddziału Zrzeszenia Pisarzy Gminnych Powiatu Suwalskiego o aresztowaniu przez Litwinów pisarza gminy Andrzejewo

264- 235

Odnis.

Do
Pana Komisarza Rządu Polskiego
na powiat Suwalski.

Pisarza gminy Andrzejewo.

Raport.

Komunikuję Panu, że 19 Lipca r. b. przez litewskie milicję rozdane sątyssom gminy Andrzejewo polecenia wydane przez «Punsko Valstionis Tarybos Pramininka» o staniu się im 23 Lipca r. b. do Kancelarii Taryby w Puńsku dla oznajmienia przez litewskiego komendanta Okręgu Sejneńskiego praw litewskich.

Pisarza gminy / podp. / Książko

21 Lipca 1919.

za zgodności z oryginałem:
Kancelnik Kancelarii

Wsk. N 132.

1.

Od. T.

Do Zarządu Oddziału Zrzeszenia
Pisarzy gminnych powiatu Suwal-
skiego.

5 września 1919.

W odpowiedzi na list z dn. 3 września r. b. za N 11 komunikuję, iż o aresztowaniu ^(i wypisaniu do Kowna) p. Książko zaresklamowałem w dn. września do sztabu pułku Suwalskiego oraz zwróciłem się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o interwencję w sprawie zwolnienia p. Książko.

Nadmieniam, że został aresztowany jeden działacz litewski, którego mamy zamiar wymienić na p. Książkę.

Komisar
Rządu Polskiego

Kancelnik Kancelarii

„W odpowiedzi na list do z dn. 3 września za N 11 komunikuję, iż o aresztowaniu przez Litwinów i uprowadzeniu do Kowna pisarza gminnego gminy Andrzejewo p. Książko zaresklamowałem w dn. września do sztabu pułku suwalskiego oraz zwróciłem się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o interwencję w sprawie zwolnienia p. Książko. Nadmieniam, że został aresztowany jeden działacz litewski, którego mamy zamiar wymienić na p. Książkę.”

Ogłoszenie o odczycie z marca 1919 r. o chorobach zakaźnych trapiących ludność w czasie wojny
Ogłoszenie lekarza specjalisty z Łodzi informujące o miejscu i godzinach przyjmowania pacjentów w Suwałkach

259

Czytelnia Naukowa.

W niedzielę, dnia 23 marca r. b., w sali „Lutnia“ —
ul. Główna № 81, wygłoszony zostanie

ODCZYT

d-ra Bolesława Sienkiewicza

**„O chorobach zakaźnych
w związku z wojną“.**

Początek punktualnie o godz. 6 wieczorem.
Wejście 1 mk.

Bibliotekarz.

Lesesaal der Wissenschaften. Am Sonntag den 23.
ds. Mts. im Lokal des Polenklubs, Petersburgerstr. № 81
wird Herr Dr. B. Sienkiewicz den Vortrag „Von anste-
ckenden Krankheiten in Bezug auf den Krieg“ halten.
Anfang pünktlich um 6 Uhr abends. Eintrittspreis M. 1.

Der Bibliotekar.

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

100 100

Dr. P. Braun

specjalista chorób

**SKÓRNYCH, WENERYCZNYCH
i KOBIECYCH**

z Łodzi czasowo zamieszkał w Suwałkach, przy ulicy **GLÓWNEJ № 91^c**
i przyjmuje od godziny 10 do 12 i od 5 do 7.

Dr. P. Braun

Spezialarzt für

**Haut-, Geschlechts-u. Frauen-
Krankheiten**

Suwałki, **Petersburger str. 91^c**. Empf: 10—12 und 5—7.

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

**Ogłoszenie Żydowskiej Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej (Poalej-Syjon),
informujące o zebraniu robotniczym 19 kwietnia 1919 r. w lokalu Gminy Żydowskiej w Suwałkach
Ogłoszenie informujące o zebraniu dnia 4 maja 1919 r. lokatorów m. Suwałk w lokalu Gminy Żydowskiej**

Zyd. Socialdem. Partia Robotnicza („Poalej-Syjon“)

W sobotę, dnia 19 kwietnia o godz. 4 p.p. odbędzie się w lokalu Gminy Żydowskiej

Wielkie Zebranie Robotnicze
Odczyty na temat:
Zadania żydowskiej klasy robotniczej

ZARZĄD.

Wojciech 1 m., do członków wzykuje on 50 t.

210

Jüd. Socialdem. Arbeiter-Partei („Poalej-Syjon“)

Sonntags, den 19 April 4 Uhr nachm. wird im Lokal der Jüd. Gemeinde

eine **Grosse Arbeiter-Versammlung** abgehalten

Vorträge über das Thema:
Die Aufgaben der Jüd. Arbeiterklasse.

Eintritt frei. — für Mitglieder u. Gemeindeglieder 50 t.

Der Vorstand.

יידישע סאציאל-דעמאקראטישע ארבעטער-פארטיי

„פועל-ציון“

שבת, דעם 19 אפריל 4 אויגער בייטאג
וועט פארקויפטן

אין זאל פון דער יידישער געמיינדע
א גראנד'ע זע
דיסקוס'אנס פאר זאמלונג

אויף דער טעמע
די צויפנצבן פון יידישן ארבעטער-קלאס

רעפערענטן — די חברים:
ווינאגורא, לעווין, נתן, ריזענבערג און ראזענטאל.

אלע פארטייען ווערן איינגעלאדן געהמען אן אנטייל אין דער דיסקוסיע.

סובאליקער קאסיטעט.

256

DZIS,
w niedzielę, dn. 4 maja o g. 4 p.p.
odbedzie się

w lokalu Gminy Żydowskiej
OGÓLNE
ZEBRANIE

wszystkich lokatorów m. Suwałk.

Zarząd Tymczasowy.

ה י נ ט,
זונטאג, דעם 4 מי 4 אויגער נאך מיטאג
ימט פאר
אין לאקאל פון ער יידישער געמיינדע
ארגעמיינע
פער אמלונג

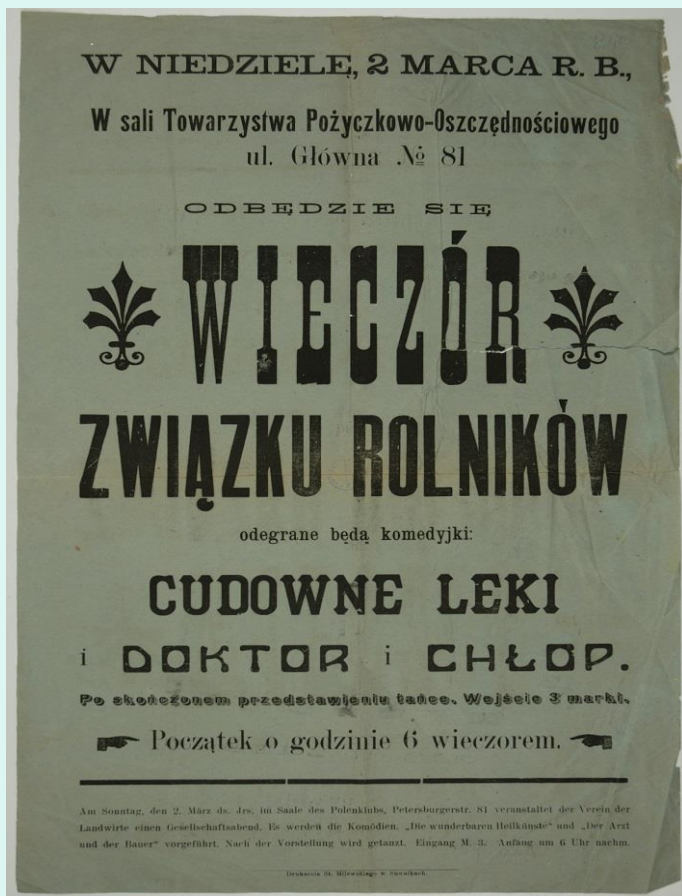
פון לאקאטארען פער איין
צייטוויליגער פארשטאנד.

Heute, Sonntag, den 4. Mai 4 Uhr nachm. wird im Lokal der jüdischer Gemeinde eine

Allgemeine Versammlung
der Suwalkier Mieter stattfinden.

Zeitweiliger Vorstand.

Afisy informujące o wydarzeniach rozrywkowych z marca i kwietnia 1919 r. oraz tekst z pisma „Ziemia Suwalska”, krytykujący imprezy z tańcami organizowane w czasie wojny o granice niepodległej Polski

„Sclavus saltans – niewolnik tańczący.

Tam pod Lwowem kilkunastoletnie dzieci krwią serdeczną znaczą granice Polski. Na Śląsku Cieszyńskim robotnik odkrytą pierśią zagradzał drogę najazdowi czeskiemu, powstrzymując jego nawałę i dzisiaj czujną trzyma tam straż. Tylko u nas inaczej ... Więc przy lada okazji wnet muzyczka rżnie – a „chrześcijanie” na równi z „czerwonemi” i w „towarzystwie” dobrze bawią się ...

Niech >>ci co poszli<< dobrze biją się, niech dzieci krwią szafują hojnie, niech bezrobotni z głodu mrą, a my? ... nas stać, więc niech muzyczka rżnie ...

Wszak związki na to powstały, by dobrze bawić się ...”

Z amatorskiego życia kulturalnego i teatralnego w Suwałkach w 1919 r.: afisze informujące o imprezach charytatywnych, w tym o spektaklu „Krewniaki” wg komedii Michała Bałuckiego z fragmentem recenzji tego przedstawienia

„Krewniaki – Bałuckiego w Suwałkach

Jak zwykle, według naszego smutnego zwyczaju, przedstawienie opóźniło się o całą godzinę. [...] Artyści, wśród których podobno wielu po raz pierwszy próbowało swych talentów scenicznych, mimo braków technicznych, wywiązali się ze swego zadania dobrze. Oczywiście nie obyło się i bez szarżowania, nie obyło się i bez niemych scen z powodu zapomnienia roli, ale ogólne wrażenie wypadło dobrze. [...] Przemiałą była panna Bakinowska w roli Anny i dobrze grał jej partner – pan Łapiński. P. Reklajtys, gdyby nie zbyt, w chwilach uniesienia, sztywność, grał bez zarzutu. ... Dobre typy dali pp. Wyrzykowski, Ciecierski, Jurewicz, p. Knarska oraz zbyt młoda, jak na mamusię łysiejącego syna p. Jurewiczówna. ... Za wyreżyserowanie całości należy się gorąca podzięką p. d-rowej Noniewiczowej”.

Z repertuaru suwalskich kin „Momus” i „Polonja”

Teatr „M O M U S“

Jeszcze tylko dziś *24/1*
bardzo ciekawy i zajmujący obraz

MAŃKA

(dziewczyna z fabryki).

Dramat w 6 częściach, wykonany przez najlepszych artystów. W roli głównej występuje słynna polska artystka Pola Negri.

Wystawa i reżyserja wspaniale.

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

22/1/31

<p>Elektro-teatr ulica Siewna w 21</p>	<p>„POLONJA“</p>	<p>Kino-Theater Fehrburgstr. w 21</p>
<p>Parasolki o godz. 8. u. w niedzielę i święta o godz. 4.</p>	<p>Program obrazów na 15, 16, 17 i 18 lutego r. b.</p>	<p>Anfang um 8 Uhr, am Sonntag und Feiertag um 4 Uhr.</p>
<h1>KTO WINOWAJCA</h1> <p>CZYLI ZABÓJCZE SŁOŃCE</p> <p>Dramat w 6 częściach przez Otto Ranuga w podziałem iemowalności publiczności aktorstwa i artystki GAST FRÄUJLICH.</p> <p>Reżyserja wspaniale.</p>	<h1>DIE FÖTENDE SONNE</h1> <p>Drama in 6 Akten von Otto Ranug mit Elsa Frejlich in Hauptrolle.</p> <p>Deutsche-polnisch Überschriften.</p>	<p>Program der Bilder für 15, 16, 17 u. 18. Februar d. Js.</p>
<p>GRZYB MŁODZIEŻ: Miejsce w łazce 4.00 Mk., Łazienki—2.00 Mk., II łazienki—2.00 Pz., III łazienki—1.00 Mk.</p>	<p>SANTIERA MA PRAWO ZMIANY PROGRAMU</p>	<p>PROGRAMÄNDERUNGEN VERBODEN.</p>
<p>Wydawca S. MARECZKOWSKI.</p>	<p>Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach ul. Siewna w 21.</p>	<p>Wydawca S. MARECZKOWSKI.</p>

Ogłoszenie informujące o uruchomionej drukarni oraz sklepie materiałów piśmiennych w lokalu przy ulicy Głównej (T. Kościuszki) w Suwałkach
 Ogłoszenie o otwarciu „polskiego” zakładu elektrotechnicznego przy ul. Ogrodowej (obecnie ks. Kazimierza Hamerszmita) w Suwałkach

Ogłoszenie

Mam honor zawiadomić Szanowną Publiczność, iż powróciwszy po 4 letniej nieobecności do Suwałk

odnowiłem swoją

DRUKARNIE
i sklep
MATERJAŁÓW PIŚMIENNYCH

przy ulicy Głównej, № 78.

Przyjmuję wszelkiego rodzaju obstalunki po cenach umiarkowanych.

→ WYKONANIE STARANNE ←

Z poważaniem

B. Brynman.

Bekanntmachung

Ich beehre mich hierdurch bekannt zu geben, dass ich nach 4 jähriger Abwesenheit wieder nach Suwałki zurückgekehrt habe

und meine

BUCHDRUCKEREI
Petersb.-str. 78.

in Verbindung mit einer

Schreibmaterialien-

handlung

eröffnet habe.

Die Ausführung meiner Arbeit wird sorgfältig und pünktlich sein.

Hochachtungsvoll

B. Brynman.

OGŁOSZENIE.

Niniejszym mam zaszczyt zawiadomić Sz. Publiczność, że otwarty został

**POLSKI
ZAKŁAD
ELEKTROTECHNICZNY**

przy ulicy Ogrodowej № 19,

który przyjmuje obstalunki na wszelkiego rodzaju instalacje elektryczne, oraz reperacje dzwonków, lamp i motorów elektrycznych.

Za akuratność wykonania powierzonych robót firma gwarantuje.

Z poważaniem

Jan Szwed.

Bekanntmachung.

Hiermit beehre ich mich den hochgeehrten Bürgern der Stadt Suwałki mitzuteilen, dass ich vom heutigen Tage ab Gartenstr. 19 ein ELEKTROTECHNISCHES Instalation-geschäft eröffnet habe.

Sämtliche Instalationen sowie Reparaturen von elektrischen Lampen, Klingen, Motoren u. s. w. werden prompt und billigst ausgeführt.

Hochachtungsvoll **Jan Szwed.**

Drukarnia St. Milewskiego w Suwałkach.

Pismo Magistratu Suwałk z dn. 18 sierpnia 1919 r. w sprawie delegowania reprezentantów TROOS na uroczyste powitanie wojsk polskich

Pismo Zarządu Gminy Żydowskiej do Sądu Okręgowego w Suwałkach z dn. 25 sierpnia 1919 r. informujące, że nabożeństwo nawiązujące do powitania tychże wojsk odbędzie się 30 sierpnia.

18/8/19

Do Tymczasowej Rady Obywatelskiej

130

Komitet Powitania Wojsk Polskich uprasza W. Panów o delegowanie 5 reprezentantów na obchód spotykania wojsk polskich.

Nazwisk. a reprezentantów, zechcą W. Panowie zawniaszać nam zakomunikować.

Jednocześnie nadmieniamy, że Komitet proponuje udzielenie gwiazd, a wieczorem urządzania iluminacji

Magistrat miasta Suwałk. *Bożewski*

Zarząd Gminy Żydowskiej w Suwałkach

ראשי קהלת ישראל בסוכאלק.

יום 25 לחודש תשרי ה'תר"ט

№ 1284/19

Do Sądu Okręgowego w Suwałkach.

Niniejszym komunikujemy, iż w obiekcie kapitałnej restauracji synagogi, nabożeństwo wroczyste a powitanie wojsk polskich odbędzie się w sobotę 30^{go} b. m. o godzinie 10^{ej} p. poł.

z poważaniem
Zarząd gminy H. Rosenthal
Dr. M. Fajszman

WYKONANO dnia 25 sierpnia 1919 r. № 694

„Echa wejścia Wojsk Polskich do Suwałk

Dnia 24 ub. miesiąca wkroczyło do Suwałk oczekiwane z tęsknotą wojsko polskie. Mimo niepogody wielotysięczne tłumy wyległy na ulice, by witać entuzjastycznie naszych chłopców. Przed tryumfalną bramą zbrali się przedstawiciele duchowieństwa wszystkich wyznań, Rady Okręgowej, Rady Miejskiej, komisarze rządowi pow. suwalskiego i sejneńskiego – oraz delegaci gmin i miejscowych instytucji. W imieniu społeczeństwa przemawiał, witając wkraczające wojsko, sędzia Naumowicz, w imieniu miasta – prezydent Modliński, wręczając chleb i sól, a w imieniu obywateli Żydów Beniamin Rozental [...].

Na zakończenie uroczystości wojsko udało się na obiad wspólny, przygotowany przez komitet przyjęcia wojsk polskich. Podczas całej uroczystości panował wzorowy ład i porządek. Wieczorem iluminowano miasto.”

**Kserokopia adresu dziękczynnego z dn. 24 sierpnia 1919 r.
skierowanego z Suwałk do Romana Dmowskiego**

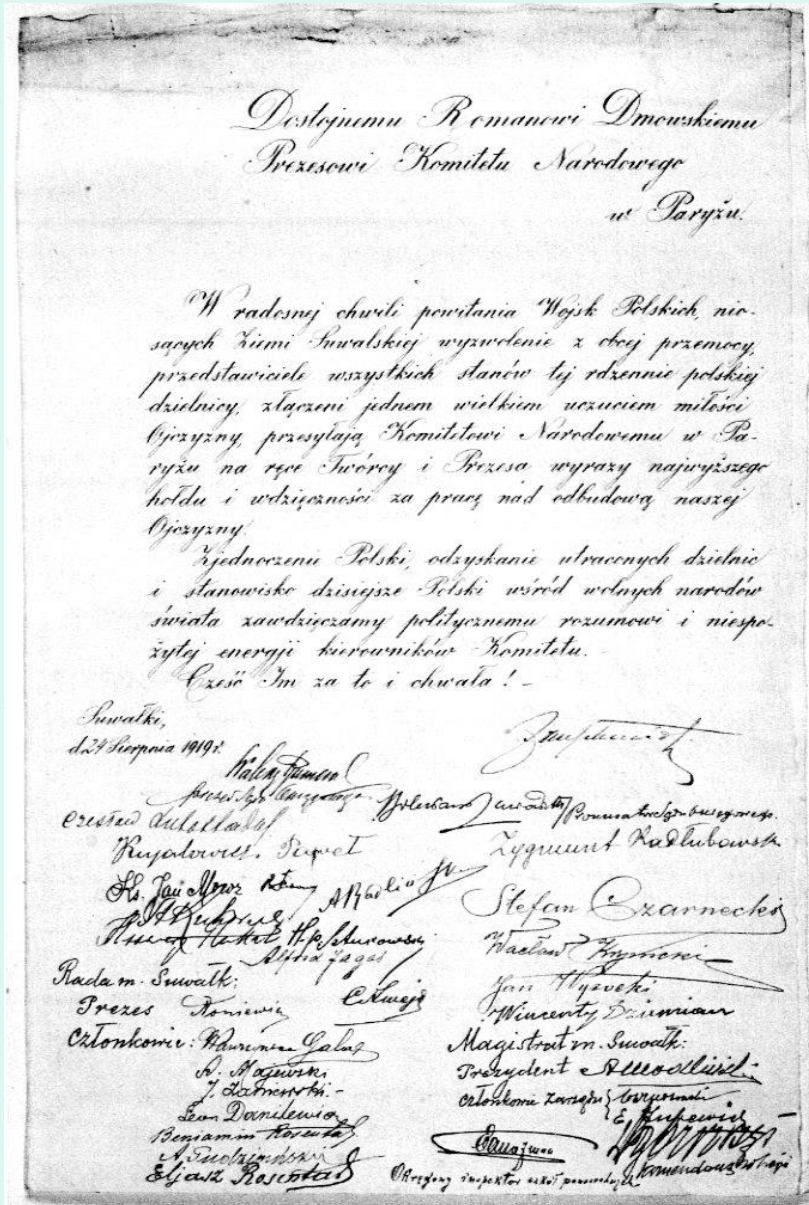
**Dostojnemu Romanowi Dmowskiemu
Prezesowi Komitetu Narodowego
w Paryżu**

„W radosnej chwili powitania Wojsk Polskich, niosących Ziemi Suwalskiej wyzwolenie z obcej przemocy, przedstawiciele wszystkich stanów tej rdzennie polskiej dzielnicy złączeni jednym wielkim uczuciem miłości Ojczyzny, przesyłają Komitetowi Narodowemu w Paryżu na ręce Twórcy i Prezesa wyrazy najwyższego hołdu i wdzięczności za pracę nad odbudową naszej Ojczyzny.

Zjednoczenie Polski, odzyskanie utraconych dzielnic i stanowisko dzisiejsze Polski wśród wolnych narodów świata zawdzięczamy politycznemu rozumowi i niespożytej energii członków Komitetu.
Cześć im za to i chwała!”

Adres podpisali m.in.:

Walery Roman, Teofil Noniewicz, Adam Modliński, Wawrzyniec Gałaj, Czesław Lutostański, Zygmunt Kadłubowski, ks. Jan Moroz, Anatol Radliński, Bolesław Zawadzki, Czesław Awejde, Alfred Jagas, Waclaw Dąbrowski, Paweł Kujalowicz, Jan Wysocki, Benjamin Rosental, Abram Gudziański, Eliaz Rosental

**Akt zgonu Wacława Zawadzkiego ps. „Rózga” (I. 24), poległego w Sejnach
25 sierpnia 1919 r. w walkach z Litwinami, dowódcy głównych sił powstańczych, tzw. Grupy „Sumowo”
Karta pocztowa z jego wizerunkiem**

№ 411.
Działo się w mieście Suwałkach dnia trzeciego wrześ-
nia tysiąc dziewięćset dziewiętnastego roku o godzinie
dwunastej w południe Łanęd Suwałskiego szpitala
cywilnego odebrał sąd z dnia dzisiejszego zawiadomienia
w mieście Sejnach dnia dwudziestego piątego sierpnia
roku bieżącego zmarł Wacław Zawadzki, lat dwu-
dziesiąt cztery mający, syn niewiadomych z imienia
rodziców. Akt ten na zasadzie wyżej wspomnianej
odezwy sporządzony przez nas tylko podpisany został.
Proboszcz parafii Suwałkiej M. W. Chyżowski

„Ś. P. Wacław Zawadzki (wspomnienie pośmiertne)

„Duszą ruchu powstańczego Ziemi Sejneńskiej był ś. p. Wacław Zawadzki. Wychowaniec szkoły handlowej Zgromadzenia Kupców m. Warszawy już na ławie szkolnej brał czynny udział w pracach: organizacji Młodzieży Narodowej, skauta i harcerstwa polskiego. [...] W sierpniu 1915 roku wstąpił do Legionów, do pierwszego pułku I-jej brygady strzelców Piłsudskiego. W marcu 1916 r. na rozkaz komendanta [Józefa Piłsudskiego] zostaje wycofany z pułku do pracy w P[olskiej] O[rganizacji] W[ojkowej]. [...] W czasie rozpadania się okupacji brał czynny udział w rozbrajaniu Austriaków w Chełmie. [...] Cztery miesiące temu Zawadzki przyjechał tu do nas. [...]”

Akty zgonu Ireneusza Rukata (I. 17) poległego w walkach z Litwinami o Sejny 25 sierpnia 1919 r.

Wzięto się w mieście Suwałkach dnia trzeciego września
tysiąc dziewięćset dziewiętnastego roku o godzinie dwunastej
w południe Komendant Suwałskiego Szpitala Cywilnego odczy-
tując swoją z dnia dzisiejszego zawiadomienia i w wyjątku Sej-
nach dnia dwudziestego piątego sierpnia roku bieżącego
zmarł Ireneusz Rukat, uczeń Suwałskiego Gimnazjum, syn
Ksawerego i Stanisławy z Kalatów, lat siedemnaście ma-
jący. Akt ten na zasadzie wyżej wspomnianej odczytany
spisany, przez nas tylko podpisany został.

Proboszcz parafii Suwałskiej Ks. Kłopotowski

N 407.

„Pogrzeb poległych Powstańców

Dnia 27 sierpnia ciała pomordowanych powstańców przeniesiono do sali Związku Robotników Chrześcijan, gdzie wśród zieleni złożono je obok siebie. Wszystkich trumien było dziesięć. O godzinie dziewiątej dnia 28 sierpnia różne instytucje ze sztandarami oraz nieprzeliczone tłumy publiczności zgromadziły się wzdłuż ulicy Kościuszki, aż po stopnie kościoła. [...] Zwłoki na barkach współtowarzyszów broni i członków Straży Ogniowej przeniesiono do kościoła parafialnego, skąd po mszy żałobnej, [...] kondukt żałobny, poprzedzony przez orkiestrę wojskową, ruszył na cmentarz. Ciała pomordowanych złożono we wspólnej mogile. [...] W chwili spuszczenia trumien do wspólnego grobu dało honorowe salwy wojsko i oddział powstańców. [...]

Fragment raportu Komisarza Rządu Polskiego na Powiat Sejneński Bolesława S. Herbaczewskiego
dn. 11 września 1919 r., przesłanego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

z

Fragment sprawozdania sytuacyjnego starosty sejneńskiego Henryka Wróblewskiego za m-c październik 1919 r.

- 125 -

I 8

nr 351/378 do charakteru Gwar Wewnętrznych
11 września 1919 r.

Raport
Dokł.

Wobec nieustąpienia wojska i władz litewskich z terenów, które, na mocy ustanowienia linii demarkacyjnej między Polską a Litwą, odeszły do zarządu Powiatu Polowego, zorganizowane przez ludność miejscową oddziały powstające polskie, z bronią w ręku, po zwyciężkich walkach 22-25 września r. b., wyparty wojska litewskie z gmin Krasnowo, Krasnopol, Siłki i Beroniki, oraz z miasta Sejn, gdzie siłkowi władcy litewscy na prośbę Sejneński. sta-
deszcie do Gwark wojska polskie podziły władzę za oddziałami powstającymi.

Po uwolnieniu terenu powiatu Sejneńskiego do tymczasowej linii de-

- 126 -

19

ok. Władze rządowe. W październiku w Sejnach były następujące w powiecie. Władze rządowe cywilne:

- 1) Urząd Starostwa z Wydziałem Administracyjnym.
- 2) Urząd Policyi Państwowej.
- 3) Sąd powiatowy na teren miejsc i wiejski.
- 4) Kancelarya starosty.
- 5) Inspektorat Starostwa i Kasa powiatowa.
- 6) Prokuratura powiatowa przy Inspektoracie Starostwa.
- 7) Powiatowy Urząd Zdrowia.
- 8) Kancelarya Inspektora ubezpieczeń ognionych.
- 9) Kancelarya ^{Konduktora} ~~Inspektora~~ drogowego. ~~Inspektor~~ Insygniera drogowego niema; obszarowi jego pełni do czasu Insygniera drogowego powiatu Suwałki.
- 10) Kancelarya Nadleśnictwa Pomorskiego.
- 11) Urząd Powiatowy-Telegraficzny i Centrala Telegraficzna.
- 12) ^{Inspektorat} ~~Inspektorat~~ Rolnictwa powiatu Sejneńskiego zamieszkały w Suwałkach. wyjechał do Suwałk, skąd dojechał do Sejn. w sprawie dla zastąpienia spraw sturbowych.

**Z przemówienia Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego,
wygłoszonego 13 września 1919 r. w Suwałkach**

- „Jestem serdecznie wzruszony przyjęciem, jakiego tu doznałem. Nie jest to, wierzcie mi panowie zdawkowy frazes, jakim się tak łatwo rzuca podczas urzędowych przyjęć i uroczystości. Wy, panowie suwalczanie, powiem to wam otwarcie, kosztowaliście mnie osobiście bardzo drogo. [...]
- A jednak czułem, że nie wolno mi tryumfować, bo zawsze stawał mi przed oczyma ten zakątek polskiej ziemi, którą chłop nasz uprawia, a którą wróg dotąd ciemieży i gdzie Polak tylko ćwiercią płuc oddychać może, gdzie polskie dziecko ukradkiem tylko polskie pieśni śpiewa [...]
- Wyście to byli dla mnie tym krwawym wyrzutem. Stąd szły wieści, które mi dumnym być nie pozwalały.
- [...] Wszak od wieku w Polsce poniewierana była pod obcym jarzmem godność Polaka, a nieraz z krwią wdeptywana była w błoto. Wyście jarzmo to dźwigali dłużej.
- Dzisiaj ziemia wasza jest wolną. Broni jej Armia Polska przed obcą przemocą. [...]
- Nastąpi pokój. Są w życiu narodów i państw zmagania, które nigdy nie ustają. Polskę na równi z innymi narodami oczekuje walka we wszechświatowych zapasach o pierwszeństwo w dziedzinie organizacji i kultury.
- Sprostać w tej walce najciężej jest tym, którzy są na kresach. Na kresy bowiem spada najcięższy obowiązek reprezentowania kultury narodu. [...]
- Wasze miasto panowie jest jedną z przednich placówek w tym kulturalnym zmaganiu się. Za rozwój więc i pomyślność waszej pracy na kresach wznoszę toast, panowie!”